

Kalle Vainionpää & Pekka Kujanpää

Yhteisöllinen projekti lastensuojeluyksikön työmenetelmänä

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Sosiaali- ja terveydenhuollon yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveydenhuollon yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Kalle Vainionpää & Pekka Kujanpää

Työn nimi: Yhteisöllinen tekeminen lastensuojeluyksikön työmenetelmänä

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 54

Liitteiden lukumäärä: 4

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, miten yhteisöllinen toiminta soveltuu työmenetelmäksi lastensuojeluyksikköön. Halusimme selvittää, miten tällainen toiminta vaikuttaa arjen sujuvuuteen ja lasten käyttäytymiseen yksikössä. Lisäksi halusimme selvittää saavatko lapset tällaisen toiminnan kautta eväitä tulevaisuuteensa.

Teoriaosuudessa käsittelemme lastensuojelun historiaa ja nykypäivää, yhteisöllisyyden käsitettä ja kerromme toimintatutkimuksesta. Yhteisöllisyyttä pidämme teoria osuutemme tärkeimpänä osana, koska koemme sen merkityksen lasten tulevaisuutta ajatellen tärkeäksi. Lisäksi esittelemme lastensuojeluyksikkö Pihapuun, jonne teimme opinnäytetyömme ja kerromme menetelmistä, joita lastensuojeluyksikössä käytetään. Tutkimuksemme oli toimintatutkimus, jossa tutkimuksen kohteena olivat yksikön lapset. Yksikön henkilökunta toimi apunamme havainnoinnissa.

Tutkimuksemme osoitti, että yhteisöllinen projekti on toimiva työmenetelmä lastensuojeluyksikössä. Projekti antaa lapsille mahdollisuuden jakaa mielipiteitä ja he pääsevät osallisiksi toimintaan. Projektimme aikana ja sen jälkeen lasten yhteinen tekeminen on yksikössä lisääntynyt ja lapset tulevat paremmin toimeen keskenään. Lisäksi havaitsimme positiivisia muutoksia kaverisuhteissa ja rohkeudessa käyttää työkaluja itsenäisesti.

ABSTRACT

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in social work

Specialisation: Sosionomi (AMK)

Authors: Kalle Vainionpää & Pekka Kujanpää

Title of thesis: Communal working as a working method in a child protection unit

Supervisor: Päivi Rinne

Year: 2012

Number of pages: 54

Number of appendices: 4

Our study objective was to examine if this type of communal project work would be a suitable working method for a child protection unit. We wanted to find out, what kind of effect this type of work has on the children's behavior and everyday life in the unit. We also wanted to find out if the kids would get some tools for their future through this kind of work.

In our theoretical part we deal with the history and the current state of child protection work in Finland as well as the concept of communality and tell about action research. We see communality as the main part of our theoretical part, because we feel it has significant effect in children's future. We also introduce the child protection unit Pihapuu, where we did our thesis and tell about the methods used in child protection work. Our study was an action research, where the children of the unit were the subjects. The unit's staff helped us in the observation.

According to our study, this type of communal project is a good working method for a child protection unit. The project gives children an opportunity to share their opinions and they get to be a part of the building process. During and after our project the children have started doing various things with each other more often and they get along with each other much better. We also observed positive changes in friend relations and in the courage to use tools independently.

Keywords: Communality, participation, action research

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
JOHDANTO	6
1 LASTENSUOJELUN HISTORIA JA LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYS ..	8
2 LASTENSUOJELU NYKYÄÄN	10
2.1 Lastensuojelun keinot	10
2.2 Ketä ovat asiakkaat?.....	12
2.3 Kuka sijaishuoltoa järjestää?	13
3 YHTEISÖLLISYYS	14
3.1 Yhteisön määrittelyä	14
3.2 Yhteisökasvatus.....	15
3.3 Yhteisöllisyyden merkitys kasvuympäristössä	17
4 LASTENSUOJELUYKSIKKÖ PIHAPUU.....	19
4.1 Yksikön kuvaus	19
4.2 Pihapuun henkilökunta.....	20
4.3 Pihapuun asiakkaat.....	21
4.4 Työmenetelmät	22
5 TOIMINTATUTKIMUS	26
5.1 Toimintatutkimuksen tutkimusprosessi pähkinänkuoressa	26
5.2 Tutkimusongelmat.....	27
5.3 Tutkijan rooli ja tutkimusmenetelmät.....	27
5.4 Tutkittavien rooli.....	29
6 TOIMINNAN KUVAUS.....	31
6.1 Projektin aloitus.....	31
6.2 Alkukartoitus	32
6.4 Rakentelu.....	34
6.4.1 Ensimmäinen vaihe	35

6.4.2 Toinen vaihe.....	36
6.4.3 Kolmas vaihe.....	37
6.4.4 Viimeinen vaihe.....	38
6.5 Loppukartoitus	39
7 TULOSTEN VERTAILU.....	41
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	45
POHDINTA.....	48
LÄHTEET	49
LIITTEET.....	54

JOHDANTO

Yhteisö on käsite, jota voidaan tulkita monesta eri näkökulmasta. Jäsenten määrästä riippumatta jokainen yhteisö tarvitsee toimiakseen yhteisöllisyyttä. Se on asia, joka vaatii useamman ihmisen sitoutumista ja toimiessaan se on voimavara, joka vahvistaa yhteisön jäseniä. Ihmisten tulee ymmärtää, miksi he ovat mukana yhteisössä ja miten he voivat vaikuttaa yhteisön tavoitteisiin.

Me molemmat opinnäytetyön tekijät olemme työskennelleet lastensuojeluyksikkö Pihapuussa useamman vuoden ajan. Vuosien varrella olemme huomioineet, että lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa on ongelmia. Joukossa on muutamia, jotka haastavat riitaa toisten kanssa ja kiusaavat toisia. Teimme opintojemme aiemmassa vaiheessa Pihapuuhun yhteisölliset ja luovat sosiaalityön menetelmät -harjoittelun, jossa rakensimme yhdessä lasten kanssa rullalautailussa käytettäviä välineitä. Lapset tykkäsivät tekemisestä, henkilökunta kehui projektiamme ja saimme siitä hyviä kokemuksia. HavaitSIMME jo tuolloin joitain muutoksia lasten käytöksessä varsinkin rakentelun aikana.

Hyvien kokemusten ja lasten, sekä henkilökunnan toiveiden takia halusimme jatkaa samantyylistä toimintaa. Päätimme, että rakennamme Pihapuun pihapiiriin jonkin rakennelman yhdessä lasten kanssa ja teemme siihen liittyvän toimintatutkimuksen. Toteuttamamme yhteisöllinen projekti lastensuojeluyksikön työmenetelmänä on toimintatutkimus yhteisöllisyyden merkityksestä lastensuojelun asiakkaiden keskuudessa. Tutkimus toteutettiin kesän 2012 aikana. Yhteisölliseen projektiin osallistui 10 lasta, jotka yhteisvoimin rakensivat ohjauksen avulla hiekkalautikon yksikön pihaan. Halusimme selvittää, miten tällainen ohjattu yhteisöllinen toiminta vaikuttaa kyseisen yksikön arjen sujuvuuteen, lasten sosiaalisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen toistensa ja henkilökunnan kanssa. Lisäksi pohdimme toimisiko yhteisöllinen projekti työmenetelmänä Pihapuussa ja saisivatko lapset tällaisen toiminnan kautta eväitä tulevaisuuteensa, esimerkiksi vuorovaikutustaitojen

kehittymisen, yhdessä tekemisen, itsetunnon kohoamisen ja osallisuuden lisääntymisen myötä.

Ennen rakentelun aloittamista teimme alkukartoituksen henkilökunnalle ja yksikön lapsille saadaksemme tarkan kuvan silloisesta tilanteesta. Varsinainen hiekkalaitikon rakentaminen jaettiin neljään vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa rakentamassa oli kaksi keskenään hyvin toimeentulevaa lasta kerrallaan. Toisessa vaiheessa rakennusvuorossa olevia lapsia oli edelleen kaksi, mutta tällä kertaa valitsimme pareiksi sellaiset lapset, jotka eivät normaalisti vietä aikaa keskenään. Kolmannessa vaiheessa otimme rakentamaan isomman ryhmän kerrallaan ja viimeinen vaihe suoritettiin yhdessä. Tällä tavoin pystyimme havainnoimaan lasten käyttäytymistä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa erilaisten ihmisten kanssa ja miten ohjaaja pystyy omalla toiminnallaan siihen vaikuttamaan projektin aikana. Rakentelun jälkeen teimme loppukartoituksen sekä henkilökunnalle, että yksikön lapsille saadaksemme kuvan siitä, ovatko asiat yksikössä muuttuneet projektimme aikana.

Opinnäytetyössämme käymme aluksi läpi suomalaisen lastensuojelun historiaa, nykypäivää ja yhteisöllisyyden käsitettä. Ajattelimme, että lukijan on helpompi ymmärtää miksi asioita tehdään nykyään tietyllä tavalla, jos hän tietää miten asiat ovat tuohon pisteeseen kehittyneet. Seuraavaksi esittelemme lastensuojeluyksikkö Pihapuun, sen henkilökunnan, asukkaat ja siellä käytettäviä työmenetelmiä. Olemme työskennelleet yksikössä useamman vuoden ja oppineet paljon sen tavoista ja toiminnasta. Pohjaammekin suuren osan Pihapuun esittelystä omiin havaintoihimme ja kokemuksiimme. Näiden jälkeen kuvaamme itse projektiamme: mitä teimme, miksi teimme ja miten teimme. Lopuksi avaamme saamiamme tuloksia mahdollisimman tarkasti.

1 LASTENSUOJELUN HISTORIA JA LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYS

Lastensuojelu käsitteenä juontaa juurensa jo ajalle ennen varsinaista lastensuojelutyötä. Tällä viitataan niihin pyrkimyksiin vähäosaisten ja yhteiskunnallisesti turvattomien lasten auttamiseksi, joita esiintyi ennen kuin lastensuojelu varsinaisesti aatteenakaan syntyi. Ihmisillä näyttäisi olevan luontainen ymmärrys siihen, että kehittyäkseen terveeksi, tasapainoiseksi ja elinvoimaiseksi yksilöksi lapsi tarvitsee hoitoa, kasvatusta ja huolenpitoa ja tästä huolehtimista pidetään yleensä vanhempien oikeutena ja velvollisuutena. Vaikka vanhemmat eivät aina hoidakaan tehtävänsä toivotulla tavalla, on äärimmäisen epätavallista, että lapset jäisivät oman onnensa nojaan. Lastensuojeluaatteen perusta lieneekin juuri tässä inhimillisessä taipumuksessa ottaa yhteisöllistä vastuuta lasten hoidosta ja kasvatuksesta, ihmiselle luontaisen ymmärryksen nojalla ja lasten itsensä tähden. (Hämäläinen 2007, 16-17.)

Lastensuojelu oli alkujaan osa yleistä köyhäinhoitoa ja sidoksissa työvoimapolitiikkaan. Jo vuonna 1619 Ruotsin valtakunnassa annettiin asetusluonnos kaupunkien hallinnosta, jossa määrättiin jokaiseen kaupunkiin perustettavaksi lastenkoti. Näiden laitosten tehtävä oli estää lasten kerjääminen ja totuttaa heidät työntekoon. Näistä laitoksista lapset tuli antaa käsityöläisten oppipojiksi heti, kun he kykenivät johonkin työhön. Suomeen ensimmäinen lastenkoti perustettiin kuitenkin vasta vuosina 1751–52 kokoontuneiden valtiopäivien jälkeen. Lastenkoti oli tarkoitettu Suomenlinnan rykmentin sotilaiden lapsille ja toimintaa rahoitettiin mm. tupakkaviljelmillä ja puutarhalla, jossa lapset työskentelivät. 1700-luvun puolivälissä huomattiin lapsikuolleisuuden yleisyys ja alettiin ymmärtää sen vaikutuksia kansantalouteen. Tällöin lastenkotiverkostoa haluttiin laajentaa jokaiseen kaupunkiin. Lastenkotien päätehtävänä pidettiin lasten hengen välitöntä pelastamista. Vuonna 1763 säädettiin ensimmäinen lastensuojelulaki, nimellä hospitaali- ja lastenkotiasetus. (Pulma & Turpeinen 1987, 13–16 & 19.)

Lasten osallisuutta työntekoon on maataloudessa aina pidetty luonnollisena osana lapsen kasvua ja sosiaalistumista. Myös teollistuvassa yhteiskunnassa lapsityövoimaa käytettiin hyväksi tehdastyössä.(Pulma & Turpeinen 1987, 54.) Vuonna 1870 alle 15-vuotiaiden lasten osuus teollisuuden työvoimasta oli 29 prosenttia (Siltanen A-R 1990, 52). Vuonna 1879 voimaan astui vaivaishoitoasetus, joka siirsi turvattomien lasten ja muiden vaivaisten huollon pääpainon elätehoidolle. Lapset sijoitettiin asumaan pienimmän korvausvaatimuksen esittäneen henkilön luo. (Pulma ja Turpeinen 1987, 67–70.)

Pulavuosien aikana sosiaaliministeriössä ryhdyttiin laatimaan uutta huoltolainsäädäntöä, jonka tavoitteena oli aikaansaada rahallisia säästöjä. Tähän lakipakettiin kuului myös lastensuojelulaki. (Pulma & Turpeinen 1987, 155). Hämäläinen (2007, 239 & 240) kertoo, että tätä vuoden 1936 lastensuojelulakia pidetään Suomen lastensuojelun oppihistorian yhtenä merkkipaaluna. Hänen mukaansa laissa ja sen perusteluissa määriteltiin lastensuojelun keskeiset periaatteet ja siinä konkretisoi-
tui poliittinen tahto luoda yhteiskuntaan julkisen vallan ylläpitämä lastensuojelun toimintajärjestelmä. Tämä laki ei varsinaisesti tuonut mitään uutta, mitä ei olisi ai-
emmissä komiteamietinnöissä käsitelty, vaan sen tärkein osa oli huostaanotto-
säännösten luominen. (Pulma & Turpeinen 1987, 156 ; Hämäläinen 2007, 239.)

Sotien välisenä aikana lastenkoteja perustettiin paljon ja sota-ajan lastenhuolto-
ongelmia ratkottiin vastaanottokoteja ja muita lastenkoteja perustamalla. Kattavaa
ja korkeatasoista lastenkotiverkostoa pidettiin lastensuojelun kehityksen kulmaki-
venä. (Pulma & Turpeinen 1987, 221–222.)

Sosiaalityön periaatekomitea esitti vuonna 1971 mietinnön, jonka pohjalta uutta
lainsäädäntöä lähdettiin tekemään. Tavoitteena komitealla oli jäsentää sosiaalitur-
vajärjestelmä, mukaan lukien lastensuojelun kokonaisohjelma kokonaan uudella
tavalla. Vuonna 1984 voimaan tullut lastensuojelulaki sai myönteisen vastaanoton
lastensuojeluväeltä, koska sen ajama 'lapsen etu' -ideologia koettiin hyödyllisenä
idealismina. (Pulma & Turpeinen 1987, 240–242 ; 246–247.)

2 LASTENSUOJELU NYKYÄÄN

Nykypäivän lastensuojelutyötä ohjaa vuonna 2007 voimaan tullut lastensuojelulaki, johon on vuonna 2010 tehty säädösmuutoksia. Laki käsittää lähes kaiken lasten kasvuolojen rakenteista aina huostaanottoon asti ja sen tehtävänä on sekä hoitaa yhteiskuntaa huolehtimalla yleisistä oloista ja ehkäistä ongelmia, sekä korjata niitä hoitamalla yksilöitä ja perheitä (Bardy 2009, 39). Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (L 13.4.2007/417, 1§.)

Lastensuojelun palvelujärjestelmä on laaja kokonaisuus, jonka tulee toimia suunnitellusti ja ennakkoidusti. Sitä tulee ohjata, johtaa ja kehittää tavoitteellisesti, pitkäjänteisesti ja yhteistyössä kaikkien niiden tahojen kanssa, joiden toimet vaikuttavat lasten ja perheiden hyvinvointiin. Palvelu ja tuki tulee toteuttaa sellaisin tavoin, joista lapsi ja perhe eniten hyötyvät. Kuntien on sosiaali- ja terveydenhuoltoa, kouluoimea sekä muita kaikille lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja järjestäessään ja kehittäessään huolehdittava siitä, että palvelujen avulla tuetaan lapsia ja vanhempia, sekä edistetään heidän hyvinvointiaan. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2012.)

2.1 Lastensuojelun keinot

Tässä luvussa tulemme selvittämään lyhyesti suomalaisen lastensuojelujärjestelmän ehkäisevästä työstä aina viimeiseen keinoon, eli huostaanottoon asti. Haluamme näin antaa lukijalle kuvan siitä, mitä tukitoimia lapsi tai perhe on yleensä saanut ennen sijoittamista Pihapuun kaltaiseen laitokseen.

Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään edistämään ja turvaamaan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukemaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki silloin, kun lapsi tai

perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Ehkäisevä lastensuojelu 2012.) Lastensuojelun ehkäisevän työn tarkoituksena on varmistaa, ettei lapsia kohdella kaltoin tai hyväksikäytetä eri tavoin (Törrönen & Vornanen 2004, 155).

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kii-reellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla on viimesijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2012; L 13.4.2007/417, § 3.)

Avohuollon tukitoimilla hoidetaan suurin osa lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Tukitoimilla tähdätään lapsen ja perheen elämäntilanteen parantamiseen ja kuntoutumiseen. Merkittävimpiä avohuollon erityisiä tukitoimia ovat lastensuojelun perhetyö, lapsen tai koko perheen lyhytaikainen sijoitus, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, vertaisryhmätoiminta sekä loma- ja virkistystoiminta. Myös lapsen ja perheen taloudellinen tukeminen sekä asumisen puutteiden korjaaminen kuuluvat avohuollon tukitoimiin. Tukitoimet räätälöidään jokaisen lapsen tai asiakasryhmän tarpeita vastaavaksi. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2012.)

Huostaanotto ja sijaishuolto ovat viimeiset keinot lapsen auttamiseksi. Huostaanotto tehdään silloin kun laissa sille asetetut edellytykset toteutuvat. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) § 40 mukaan lapsi on huostaan otettava jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin lapsen kotona, joko perheessä, laitoksessa tai lapsen sukulaisperheessä. Sijaishuoltoa ei ole tarkoitettu pysyväksi tilaksi, vaan viranomaisten velvollisuus on tukea lapsen biologisia vanhempia niin, että he pystyisivät itse huolehtimaan lapsestaan. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2012.)

Jälkihuollolla tarkoitetaan sijoituksen jälkeistä aikaa, jolloin lapsi tai nuori saattaa olla pitkäänkin erityisen tuen tarpeessa. Jälkihuollolla pyritään helpottamaan lapsen tai nuoren kotiutumista tai itsenäistymistä ja sitä on järjestettävä aina vähintään puoli vuotta kestäneen sijoituksen jälkeen lapsen iästä riippumatta. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2012.)

2.2 Ketä ovat asiakkaat?

Lastensuojelun asiakkuus alkaa huolesta, jolloin lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa joka epäilee, että on tarpeen selvittää, voiko lapsi huonosti. Syyt ilmoituksen tekemisen ja lastensuojelutarpeen selvittämisen taustalla voivat olla hyvin erilaisia, liittyen lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen. (Lastensuojeluilmoitus 2012.) Ilmoituksen tekemisen jälkeen sosiaalitoimi kartoittaa tilanteen ja päättää, onko lastensuojelun asiakkuus tarpeellinen ja millaisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä.

Lastensuojelun asiakkuuden syyt eivät useinkaan ole yksiselitteisiä. Lasten vanhemmilla tai lapsilla itsellään saattaa olla päihdeongelmia, väkivaltaisia perhesuhteita, seksuaalista hyväksikäyttöä tai heitteillejättöä. (Lastensuojelu 2011). Lisäksi Tarja Heinon mukaan (2009, 62) vain joka kolmas lapsi asuu ydinperheessä lastensuojelun asiakkuuden alkaessa. Tätä tukee myös Heinon kokoama raportti (2007, 65) josta käy myös ilmi, että 17 prosenttia avohuollon asiakkaina olevista lapsista on kokenut erittäin paljon muutoksia asuin- ja arkiympäristössään. Samassa raportissa hän toteaa, että lastensuojelun asiakkaaksi tulleet lapset ovat usein köyhistä perheistä, joka toisen asuinperhe on toimeentulotuen asiakkaana sosiaalitoimelle tuttu. Tämä lähipiirin rikkonaisuus saattaakin osaltaan vaikuttaa lastensuojeluyksikössä asuvien lasten puutteelliseen yhteisöllisyyden tunteeseen ja lisätä vuorovaikutusongelmia.

Vuonna 2006 tehdyn tilaston mukaan, keskeisimmät lastensuojelutilanteen taustalla vanhempiin tai vanhemmuuteen liittyvät tekijät olivat (suluissa lasten osuus kai-

kista lapsista); vanhemman/-pien jaksamattomuus (37 prosenttia); perheristiriidat (29 prosenttia); vanhempien riittämätön vanhemmuus (28 prosenttia); vanhemman/-pien avuttomuus ja osaamattomuus (22 prosenttia); vanhemman/-pien mielenterveysongelmat (20 prosenttia); vanhempien päihteiden väärinkäyttö (20 prosenttia). (Heino 2007, 66.)

Vuonna 2007 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 16059 (1,2 prosenttia vastaavasta ikäryhmästä). Vuonna 1992 vastaava luku oli alle 10000 (0,7 prosenttia vastaavasta ikäryhmästä). (Heino 2009, 54.) Vuonna 2010 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli 17064 (1,4 prosenttia) (Lastensuojelu 2011).

2.3 Kuka sijaishuoltoa järjestää?

Lasten ja nuorten sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona sijaisvanhemman tai sukulaisen luona, ammatillisessa perhekodissa, sekä laitoshoidona. Asiakasmäärien kasvun myötä myös palvelun tarjoajien määrä on vuosien saatossa lisääntynyt. Vuonna 2000 lasten ja nuorten laitoshuoltoa ja perhehoitoa tarjosi yhteensä 259 yksityistä palveluntuottajaa, josta laitoksia oli 143 (Yksityiset sosiaalipalvelut 2000). Vuonna 2010 vastaava luku oli jo 614, josta 388 oli laitoksia (Väyrynen 2011, 4). Lisäksi Suomessa toimii kahdeksan koulukotia, joista kuusi on valtion ja kaksi yksityisten ylläpitämiä. Näitä koulukoteja pidetään sijaishuollon viimeisenä vaihtoehtona, koska niihin valikoituvat lastensuojelun hankalimmat asiakkaat, joiden hoitoon ei muilla laitoksilla ole resursseja. (Koulukodit 2012.)

Suomessa sijaishuollon järjestämistä määrittävät lait (esimerkiksi lastensuojelulaki), säädökset ja suositukset. Näiden määräysten toteutumista Aluehallintovirastot valvovat erittäin tarkasti jotta mahdollisilta väärinkäytöksiltä vältytään. Kuten Euroopan neuvoston suosituksesta (Gudbrandsson 2008, 4) käy ilmi, joka paikassa näin ei ole. Esimerkiksi Maltalla ei ole minkäänlaisia minimisuosituksia lastensuojelun laitoshoidon järjestämisen suhteen. Mielestämme tämä on hyvä asia ja takaa jokaiselle lapselle laadukkaan asuin ympäristön.

3 YHTEISÖLLISYYS

3.1 Yhteisön määrittelyä

Yhteisöllisyys on käsite, joka nousee esille ihmisten muodostamasta yhteisöstä. Yleisesti yhteisöstä puhuttaessa tarkoitetaan jotain ryhmää. Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo ja Kuoksa (2000, 11) määrittävät kirjassaan, että yhteisökäsitteen merkitys tulisi selvittää asiayhteydestä tai käsite tulee käyttöyhteydessään selvittää. Yhteisö-käsitettä on täten vaikea hahmottaa, koska se voi vaihdella muutamasta henkilöstä kokonaiseen joukkueeseen. Kangaspunta (2011, 16) kirjoittaa teoksessaan, että yhteisöt on jaettu sukuun, statukseen ja sopimukseen pohjautuviin yhteisöihin. Lastensuojeluyksikkö Pihapuussa sen asiakkaiden keskuudessa on muodostunut ainakin osittain saman perheen, eli biologisiin tekijöihin perustuva yhteisö. Pääasiassa lapset tulevat toimeen keskenään, mutta välillä perhesuhteet nousevat pintaan esimerkiksi kiusaamisen merkeissä. Tällaisissa tilanteissa lapset usein ajavat omaa ja sisarensa etua muiden kustannuksella. Eri perheiden lapset sen sijaan kuuluvat Kangaspunnan (2011, 16–17) mainitsemaan status- yhteisöön, jossa ymmärretään yhteiskunnallista asemaa tai muuta tekijää, joiden mukaan yksilöt eroavat ja joka määrittää heidän suhdettaan toisiinsa. Tässä tapauksessa perhesuhteet ovat se erottava tekijä.

Pihapuussa, kuten monissa muissakin suuremmissa yhteisöissä pienempien yhteisöjen, ”kuppikuntien” ilmeneminen on yleistä. Tämä jakautuminen on haasteellista, koska lapset pitäisi saada toimimaan yhdessä ja olemaan hyvinvoinnin kannalta yhtä suurta perhettä. Haapamäki ym. (2000, 11) toteavat teoksessaan, että yhteisö viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai siihen, mikä on tietylle ihmisryhmälle yhteistä. Toisin sanoen on kyse sitten mistä tahansa yhteisöstä ja tässä tapauksessa Pihapuusta, niin yhteisössä toimitaan yhdessä sovittujen päämäärien, tavoitteiden ja normien varassa. Ylipäätään yhteisön tulisi olla sellainen, joka antaa ihmiselle tunteen kuu-

lumisesta osaksi jotakin. Kangaspunta (2011, 38) määrittelee kirjassaan, että yhteisöllisyydessä on tärkeää emotionaalinen kokemus kuulumisesta yhteisöön. Yksinkertaisuudessaan yhteisöllisyys on sitä, että voi tuntea olevansa osallinen ja kokee pystyvänsä vaikuttamaan asioihin. Sitä, että saa kokea muiden välittävän sinusta ja sinä välität muista.

Markku Hyypän (2005, 13) mukaan yhteisöllisyyttä voidaan kutsua sosiaalisesti pääomaksi. Sosiaalisella pääomalla viitataan sosiaalisen rakenteen yhteisöllisiin piirteisiin, kuten verkostoihin, osallistumiseen ja luottamukseen (Mitä sosiaalinen pääoma on, 2010). Tällä kaikella on tarkoitus auttaa ihmisten välisiä valtasuhteita, johtamistapoja, kommunikaatiota, tiedonkulkua ja tapaa ratkoa ongelmia. Keskeistä käsitteessä ja siihen liittyvässä tutkimuksessa on se, että sosiaalisella pääomalla ajatellaan olevan jokin tuotos, jokin mihin sosiaalinen pääoma vaikuttaa (Mitä sosiaalinen pääoma on, 2010). Voisiko olla, että sosiaalinen pääoma auttaa yksilöitä toimimaan yhteisen asian vuoksi. Se voi olla väline kasvatusyhteisössä, jolloin kasvatustavoitteisiin pyritään hyödyntämällä yhteisön ominaisuuksia ja yhteisöllisyyden vaikutuksia lasten kanssa toimittaessa (Haapamäki ym. 2000, 26). Tärkeää on kuitenkin ymmärtää, kuten Hyypän (2005, 15 & 25) teoksessa mainitaan, että ihmisillä ei ole sosiaalista pääomaa, vaan sitä on ihmisten muodostamalla yhteisöllä. Mitä enemmän sosiaalista pääomaa liikkuu ilmassa, sitä paremmin yhteisön jäsenet voivat. Projektimme myötä yksikön lapset toivottavasti oppivat jotain me-hengen (sosiaalisen pääoman) mahdista ja osaavat sitä aikuisina hyödyntää.

3.2 Yhteisökasvatus

Pihapuussa lapsia pyritään kasvattamaan yhdessä tekemisen ja elämisen kautta. Yksikössä järjestetään viikoittain yhteisiä retkiä ja tapahtumia sekä yhteisön sisällä sovittuja normeja pyritään noudattamaan. Yhdessä tekemisen tarkoituksena on saada lapset tutustumaan toisiinsa ja samalla he oppivat toimimaan yhteisössä sen jäseninä. Ylipäätään lapselle osallistuminen yhteiseen toimintaan on kokemus, joka antaa tärkeitä eväitä kasvamaan vastuulliseksi yksilöksi yhteisössä ja yhteis-

kunnassa. Yhteisökasvatuksella voidaan yksilöt saada toimimaan rakentavassa, tasa-arvoisessa, jokaista yhteisön jäsentä auttavassa yhteistyössä (Yhteisökasvatus, 2002). Projektimme on vahvasti yhteisöllinen, koska ohjaajat ja lapset osallistuvat tasavertaisina yhdessä työntekoon. Lisäksi yhdessä sovitaan rakennustyömaan pelisäännöt, jota kaikki sitoutuvat noudattamaan. Yhteisökasvatuksella tarkoitetaan menetelmää, jossa kasvatettavat osallistuvat kasvattajien kanssa tasavertaisina päätöksentekoon (Yhteisökasvatus, 2002). Projektin edetessä ohjaajille ihannetilanne olisi tehdä itsensä tarpeettomaksi. Vertais- ja pienryhmän vetäjän lähtökohtana tulisi olla ryhmän jäsenten auttaminen löytämään itse ratkaisuja ja tietoa (Hoikkala ym. 2005, 328). Totta kai ohjaajat valvovat tapahtumia, mutta tavoitteisiin nähden olisi mahtavaa, jos lapset eivät tarvitsisi yhteistyön ylläpitoon apua.

Yhteisökasvatuksessa työskentely on lähinnä leikkimistä lasten kanssa. Lastensuojeluyksikössä tähän sisältyvät lisäksi arjen askareet, jotka tukevat lapsen kasvatus- ja kehitystä kohti itsenäistä elämää. Lapsi tulee huomioida joka päivä ja häntä täytyy tukea hänelle vaikeissa asioissa. Lastensuojeluyksikön kaltaisessa paikassa se on yleensä toimeentulo muiden lasten tai ohjaajien kanssa. Ihmisten yhteinen toiminta voi vahvistaa heitä ja sitä voidaan edistää harjoittelemalla (Hoikkala ym. 2005, 327).

Lastensuojeluyksikössä yhteisöllinen projekti kasvatusmenetelmänä on lapselle erilainen vaihtoehto oppia yhteistyötä ja samalla kehittää omia kädentaitojaan. Yhteisöllinen projekti tarjoaa uuden näkökulman yhteisökasvatukselle. Arjen askareet, kuten siivoaminen opitaan hieman eri tavalla. Yhteisöllisen projektin toteutumisella on myös oma aikataulunsa, joka auttaa lapsia hahmottamaan viikonpäiviä ja kellonaikoja. Nämä ovat kasvamiseen liittyviä asioita, jotka voidaan oppia myös tällaisen projektin kautta. Projektin edetessä lapsi toivottavasti huomaa vähitellen luottavansa enemmän ”työtovereihinsa”, joka näkyy arjessa esimerkiksi yhteisistä leikkihetkistä. Tavoitteena on, että lapsi oppisi myös projektin kautta luottamaan enemmän ohjaajiin. Lapsi uskaltaisi jakaa ohjaajille kokemuksiaan projektista, joka syventäisi kahdenvälistä suhdetta.

Kuitenkin lapsilla on Hoikkalan ym. (2005, 327) mukaan oltava oikeus valita osallistuvatko he ryhmään vai eivät. Ketään ei voi siis pakottaa projektiin mukaan ja varsinkin nuorison kohdalla on kunnioitettava heidän päätöstään jäädä pois projektista. Tämä on ymmärrettävää, koska nuorilla on yleensä omia harrastuksia, töitä ja ylipäätään kaverisuhteet tuntuvat olevan nuoruudessa ensisijaisia. Kuitenkin moni varmaan tunnistaa tilanteen, jossa lapsen ulos jääminen muusta ryhmästä on usein kurja paikka. Lisäksi moni varmasti tietää, että uusi asia tai tekeminen kiehtoo aina. Ohjaajan tärkein työ yhteisöllisessä tekemisessä onkin saada lapsi tuntemaan itsensä osaksi yhteisöä ja sitä kautta saada yhteisö toimimaan yhtenä kokonaisuutena. Yhteisön kehittymisen kannalta on välttämätöntä, että ihmisillä on mahdollisuus kokea arkipäivän tapahtumien kautta kuuluvansa yhteisöönsä. (Haapamäki ym. 2000, 33).

3.3 Yhteisöllisyyden merkitys kasvuympäristössä

Lastensuojeluyksikkö Pihapuussa on ensiarvoisen tärkeää, että lapsi kokee saavansa yhteisön jäsenten jakamaa hyväksyntää, tukea ja arvostusta. Kyseiset asiat edellyttävät vuorovaikutusta yhteisön sisällä. Haapamäki ym. (2000, 12) esittävät teoksessaan, että yhteisyys kasvatusyhteisössä kehittyy vuorovaikutuksen avulla, ja jäsenten ryhmäidentiteetti muotoutuu konkreettisen toiminnan kautta. Projektisamme edellä mainitut elementit, joiden avulla yhteisö löytää oman ryhmäidentiteettinsä tulevat esille yhteisen päämäärän ja yhteisen tekemisen kautta.

Hoikkalan ym. (2005, 326) mukaan ryhmä sallii ja luo mahdollisuuden ihmiselle jakaa voimavarojaan yhteisen toiminnan avulla. Lastensuojeluyksikön kaltaisessa paikassa on yhteisön jäsenten erityisen tärkeä tuoda esille omia ajatuksiaan ja mietteitään lasten itsetunnon vuoksi. Haapamäki ym. (2000, 33) esittävät, että yhteisössä erityisen tärkeitä ovat yhteiset hetket, joissa voidaan käsitellä erilaisia yhteisön toimintaan liittyviä asioita ja vaikuttaa niihin. Yksi tärkeä tavoite projektisamme oli onnistumisien ja epäonnistumisen käsittely lasten keskuudessa. Jos lapsi epäonnistui jossain, niin asia käsiteltiin heti keskustelulla läsnäolijoiden kanssa. Tällä tavoiteltiin sitä, että muut eivät aloita kiusaamaan epäonnistujaa, eikä

lapsen itsetunto heikkenisi huonon suorituksen takia. Haapamäki ym. (2000, 52) kertovat, että keskustelemaan oppiminen onkin eräs avaintaidoista yhteisöksi ja erityisesti oppivaksi yhteisöksi kehittämisessä. Lastensuojelussa olevien lasten kanssa keskustelu erilaisista asioista on erityisen tärkeää, koska niiden kautta lapsi saa eväitä tulevaisuuteensa. Kun lapsi oppii vielä keskustelemaan asioista vertaisensa kanssa, niin he ymmärtävät etteivät ole yksin tässä yhteiskunnassa.

4 LASTENSUOJELUYKSIKKÖ PIHAPUU

4.1 Yksikön kuvaus

Lastensuojeluyksikkö Pihapuu sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla, Kauhavalla. Asukasmääränsä perusteella Kauhava on Etelä-Pohjanmaan kunnista toiseksi suurin (Kauhava info, 2011). Kauhavalla asuu noin 17 000 asukasta ja sieltä löytyy kattava valikoima sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, joita lasten kanssa työskennellessä voidaan hyödyntää. Jos jotain puuttuu, niin Seinäjoki on vain 40 kilometrin ajomatkan päässä. Kauhavan alueella sosiaalipalveluista vastaa kuntayhtymä Kaksineuvoinen. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen tavoitteena on tarjota kaikkien jäsenkuntiensa asukkaille samantasoiset perusturvan palvelut (Historiaa, 2008).

Lastensuojeluyksikkö Pihapuussa on tilaa neljälletoista alle 18-vuotiaalle, huostaan otetulle tai avohuollon tukitoimin sijoitetulle lapselle ja nuorelle. Pihapuussa on kaksi osastoa ja erillinen perhekuntoutusosasto, sekä kaksi asuntoa yksikön vieressä olevasta rivitalosta. Vaikka kyseessä on laitos, pyritään tilat pitämään mahdollisimman kodinomaisina. Pihapuu on Mehiläinen Oy:n omistuksessa, jolla on allaan useampi lastensuojeluyksikkö. Mehiläinen-konserni on yksityinen terveys- ja sosiaalipalveluiden tuottaja Suomessa (Yritystiedot, 2012).

Pihapuun toiminnan taustalla on lastensuojelulaki kokonaisuudessaan. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (L13.4.2007/417). Kokeemuksemme mukaan, Pihapuussa lapselle annetaan mahdollisuus irrottautua hänen kasvuaan ja kehitystään vahingoittavista elinolosuhteista sekä samalla hänelle taataan turvallinen ympäristö kasvamiseen kohti aikuisuutta. Pihapuun fyysisistä puitteista mainittakoon, että kyseessä on kookas yksikerroksinen omakotitalo. Kyseinen yksikkö sijaitsee noin kilometrin päässä keskustasta. Jokaisella lapsella on Pihapuussa oma huone ja sen lisäksi yksikkö sisältää kolme yhteistä olohuoneti-

laa. Ruokailutiloja ja keittiöitä on molempia kaksi kappaletta ja yhteisiä WC-tiloja sekä suihkuja on useampia. Lisäksi Pihapuusta on henkilökunnan toimisto ja varastohuone. Takapihalla on kookas terassi, jossa lapset usein pelailevat pelejä. Piha-alueelta löytyvät myös liukumäki, keinut ja trampoliini. Pihapuun vieressä on rivitalo, josta se omistaa muutaman asunnon, joihin lasten vanhemmat voivat majoittautua tullessaan katsomaan lapsiaan.

4.2 Pihapuun henkilökunta

Lastensuojeluyksikkö Pihapuun henkilökunta koostuu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista, kuten sairaanhoitajista, sosionomeista, terveydenhoitajista, nuorisoi- ja vapaa-ajanohjaajista, sekä lähihoitajista. Omien havaintojemme mukaan, laajempi koulutus pohja mahdollistaa eri alojen tietämyksen yhdistämisen monipuoliseksi kokonaisuudeksi. Henkilökuntaa on yhteensä 13, joista yksi henkilö toimii yksikön vastaavana ohjaajana. Vaikka henkilökunta tekee vuorotyötä, on työvuorot ja työviikko pyritty jaottelemaan niin, että samat aikuiset ovat lapsen luona aamulla herätessään ja illalla hänen mennessään nukkumaan useampana päivänä viikossa. Lisäksi yhteistyö lapsen perheen, sijoittavan kunnan sosiaalitoimen, erilaisten terapiatahojen ja koulujen kanssa ovat mielestämme aktiivinen osa yksikön työtä.

Henkilökunnan työssä jaksamista ja ammatissa kehittymistä tuetaan työnohjauksella ja lisäkoulutuksilla. Viikoittain pidetään ns. ”isorapsa”, jolloin käydään läpi tulevan ja menneen viikon tapahtumat. Noin kerran kuukaudessa koko henkilöstö kokoontuu työpaikkakokoukseen, jossa yksikön toimintaa käydään läpi ja jokainen saa sanoa mielipiteensä tai kehittämis ehdotuksensa.

Pihapuun henkilökunta pitää asiakassuunnitelmapalaverin yhdessä lasten vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa säännöllisin väliajoin, riippuen kuinka palaverin ajankohdasta on sovittu. Palaverissa tarkistetaan huostaanoton kriteerit ja tarkastellaan tavoitteita: käydään läpi lapsen ja perheen tilannetta, sekä pohditaan yhdessä miten jatketaan ja mitä tukitoimia mahdollisesti tarvitaan. Lisäksi sovitaan muun muassa lasten kotilomat ja niihin liittyvät asiat. Palaverissa sovittuja asioita

seurataan ja toimintaa pyritään ohjaamaan niiden suuntaisesti. Esimerkiksi jos lapsen käytös on aggressiivista muita kohtaan, palaverissa mietitään miten siihen voitaisiin vaikuttaa ja sovitaan yhteinen jota kaikki noudattavat.

4.3 Pihapuun asiakkaat

Pihapuussa on suuntauduttu alakouluikäisiin lapsiin, jotta asukkaiden ikärakenne säilyisi tietynlaisena, mutta samasta perheestä tulevia eri-ikäisiä otetaan silti vastaan. Noin puolet yksikön lapsista ovat koulussa pienemmissä ryhmissä eri tavoin räätälöityjen suunnitelmien mukaan. Lisäksi yhdellä pienryhmän oppilaalla on koulussa henkilökohtainen avustaja. Lapsille on järjestetty erilaisia palveluita kuten toimintaterapiaa, jonka tarkoituksena on tukea lapsen kokonaiskehitystä, omatoimisuutta ja itsetunnon vahvistumista. Muita palveluita ovat esimerkiksi musiikkiterapia, jossa lapsi tuo esille tunteitaan ja kokee onnistumisen tunnetta sekä ymmärryksi tulemista. Näistä terapiamuodoista sovitaan asiakassuunnitelmapalaverissa sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijän kanssa. Pihapuun asukkaat ovat mielestämme kaikki hyvin aktiivisia liikkujia, joilla on harrastuksia laidasta laitaan. Poikien harrastuksiin kuuluvat jääkiekkoa, yleisurheilu, jalkapallo, rullalautailu, ammunta- ja poikakerho sekä monet muut liikunta lajit. Tytöt käyvät lentopalloharjoituksissa, yleisurheilukoulussa, ratsastustunneilla, tyttökerhoissa sekä keksivät myös paljon omia liikkumisharrastuksia.

Pihapuussa jokaiselle lapselle suunnitellaan kuukausittain uudet tavoitteet, jonka mukaan lasta pyritään kasvattamaan. Mielestämme lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että henkilökunta sitoutuu toimimaan tavoitteiden mukaisesti. Tällä tavoin lapsi saa parasta mahdollista tukea kohti tulevaisuutta. Vaikka jokaisella lapsella on omat henkilökohtaiset tehtävänsä, niin joitakin arkipäivän askareita hoidetaan Pihapuussa yhteisöllisen toiminnan kautta. Tällaisia ovat muun muassa lumen luonti talvella tai lehtien haravointi syksyisin. Käytössä on myös kiertävä lista kotityövuoroista. Kerran viikossa jokaisella lapsella on vuoro opetella aikuisen tuella erilaisten kotitöiden hoitamista, kuten esimerkiksi tiskikoneen tyhjäystä ja täyttämistä, pöydän kattamista tai roskien vientiä. Joskus lapset innostuvat jopa

harjoittelemaan ruuan laittoa aikuisen kanssa. Näissä töissä huomioidaan lapsen ikä- ja kehitystaso, eli kaikilta lapsilta ei vaadita samoja asioita.

4.4 Työmenetelmät

Lapset asuvat Pihapuussa, joten normaalin, turvallisen ja sujuvan arjen rakentaminen ja tarjoaminen kuuluu jokaisen ohjaajan perustyöhön. Toiminnan taustalla on ajatus siitä, että yhteisökasvatuksella sen jäsenet toimisivat tasa-arvoisessa, jokaista yhteisön jäsentä auttavassa yhteistyössä. Jokainen yksikössä asuva ja työskentelevä noudattaa yksikössä luotuja normeja ja periaatteita, jotka ovat kasvatuksen välineitä ja joihin käytännössä pyritään.

Lapsille tarjotaan mahdollisuutta harrastaa ja tavata kavereita. Lapset käyvät ikänsä mukaan joko koulussa, esikoulussa tai päivähoitossa. Kukin hoitaa yhdessä aikuisten kanssa ikä- ja kehitystasolleen sopivia normeja kotitöitä ja nuoret harjoittelevat itsenäistymistä vahvistavia asioita. Lapsille pyritään luomaan mahdollisimman kodinomaisen ja turvallisen kasvuympäristö.

Työmenetelminä Pihapuussa käytetään lastensuojeluyksiköille perinteisiä keinoja. Arjen rutiinit, kuten koulunkäynti ja vapaa-ajan harrastukset ovat terveen psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen perusta. Pihapuussa lapsia kannustetaan askel kerrallaan omatoimisuuteen kuten esimerkiksi oman huoneen siivoamiseen tai ruuanlaittoon. Lisäksi vastuunottaminen omista ja yhteisistä asioista, esimerkiksi yksikön tavaroista opettavat lasta huolehtimaan tulevaisuudessa omista asioistaan. Yrittämisten ja onnistumisten kautta tuetaan lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä kohti vastuullista aikuisuutta. Kunkin lapsen kasvua sekä ominaisuuksien, taitojen ja kykyjen kehittämistä tuetaan yksilöllisen hoito- ja kasvatussuunnitelman avulla.

Pihapuussa käytetään omaohjaaja mallia, jonka perustana nähdään lapsi ja perhe vastavuoroisena toimijana vuorovaikutuksessa. Jokaisella pihapuun lapsella on siis omaohjaaja, jonka tehtävänä on olla todella tarkasti selvillä lapsen asioista ja

olla pääasiallinen yhteyshenkilö lapsen vanhempien ja tukiverkoston välillä. Työvuorossa ollessaan, omaohjaajan tulisi antaa lapselle yksilöllistä aikaa ja olla selvillä, mitä lapselle oikeasti kuuluu ja miten hän voi. Tässä omaohjaaja usein käyttää apunaan joitain dialogisia menetelmiä, esimerkiksi tunnekortteja. Omaohjaajasuhde on lapsen tarpeet huomioonottava terapeutin ihmissuhde, jossa vuorovaikutuksella on lapsen tunne-elämän vaurioita korjaava merkitys (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio 1990, 3). Varsinaisen omaohjaajan lisäksi jokaiselle lapselle valitaan myös ”kakkosohjaaja”, joka toimii varsinaisen omaohjaajan työparina. Päävastuu on omaohjaajalla, mutta esimerkiksi pitempien vapaiden tai lomien aikana kakkosohjaaja hoitaa omaohjaajan tehtäviä. Kaikilla vakituisilla työntekijöillä on omaohjattava ja pidempi aikaisia sijaisia hyödynnetään usein kakkosohjaajina.

Pihapuulla on mahdollisuus tarjota myös intensiivijaksoja, jos siitä ajatellaan olevan hyötyä lapsen kehitykselle. Tällaisen jakson aikana yksi ohjaaja kulkee koko päivän lapsen vierellä tarkkaillen tämän toimintaa ja antaen erityistä tukea ja turvaa lapselle haasteellisissa tilanteissa.

Perhetyötä tehdään lasten ja heidän vanhempien kanssa. Lastensuojelutyön tavoitehan on, että lapsi pystyisi asumaan vanhempiensa luona. Pelkästään lapsiin kohdistuvalla työllä ei pystytä vaikuttamaan kaikkiin perheen tai vanhempien ongelmiin, joten perhetyö on tärkeässä osassa kuntoutustyötä. Lasta ja hänen perhettään tuetaan ennen ja jälkeen sijoituksen, koska yhdessä tehdyn työn kautta pyritään rakentamaan perheen tarina ja samalla saadaan ehyt suhde lähiverkoston. Perhetyön käsite on nykyään todella monimuotoinen. Joskus sillä tarkoitetaan ammattilaisten työn kohdetta tai tapaa tehdä yhteistyötä yli ammatillisten rajojen, joskus taas se tarkoittaa esimerkiksi kuntaan perhetyön tekijän nimikkeellä palkattua henkilöä. Kuitenkin perhetyössä perhettä neuvotaan, valistetaan ja kasvatetaan ja sen kanssa työskennellään: sitä autetaan, palvellaan, aktivoidaan, valmennetaan, terapoidaan ja konsultoidaan. (Nätkin & Vuori 2007, 7-8.) Pihapuussa on erikseen nimetty perhetyöntekijä, joka työskentelee tiiviissä yhteistyössä vanhempien kanssa. Arjen perhetyötä tekevät kuitenkin kaikki työntekijät, koska Pihapuussa vanhemmat pyritään pitämään mahdollisimman hyvin mukana ja tietoisina lastensa tilanteesta. Esimerkiksi isommista hankinnoista tai harrastusten

aloittamisesta keskustellaan vanhempien kanssa. Kotilomat ja lapsen tapaamiseen sekä yhteydenpitoon liittyvät asiat käydään yleensä läpi vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa, yksikkö huolehtii, että nämä asiat toteutuvat. Yhdessä vanhempien kanssa sovitaan myös pelisäännöt lomien ja tapaamisten ajaksi. Näin varmistetaan, että lasta kasvatetaan pääpiirteittäin samalla tavoin niin kotona, kuin Pihapuussakin. Työntekijät ovat myös aina valmiita keskustelemaan vanhempien kanssa näiden omista huolista ja elämäntilanteistaan ja niiden mahdollisista vaikutuksista lapseen.

Pihapuulla ei ole opinnäytetyön kirjoittamishetkellä mahdollisuutta tarjota lapsille terapiaa tai muutakaan erityishoitoa, vaan tällaiset toiminnot hoidetaan muualla. Neuropsykologin tapaamiset, erilaiset puhe- ja toimintaterapiat, sekä muut vastaavanlaiset hoitomuodot kuuluvatkin joidenkin lasten pääasiallisiin yhteistyötahoihin. Yhteistyötahojen suosittelemia erilaisia kotona suoritettavia harjoitteita, esimerkiksi puheterapeutin tai fysioterapeutin antamia ”kotitehtäviä” lapsi suorittaa yhdessä ohjaajien kanssa.

Lasten ja nuorten mielipiteen ilmaisun ja osallisuuden vahvistaminen nähdään keskeiseksi lastensuojelutyön tavoitteeksi, mutta käytännön työssä kaikkien hyväksymän lapsilähtöisyyden idean mukainen työskentely ei aina kuitenkaan toteudu (Timonen-Kallio 2010, 6). Osallistavat menetelmät ovat työkaluja osallisuuden edistämiseksi ja tähtäävät ihmisten valtaistamiseen ja heidän vaikutusmahdollisuuksiensa lisäämiseen. Ihmisten taito käyttää mahdollisuuksiaan ja valtaansa kasvaa, kun he saavat lisää keinoja, voimavaroja ja uskoa omaan kykyynsä vaikuttaa elämäntilanteeseensa. Ohjaajan rooli on toimia lähinnä käynnistäjänä, joka malttaa myöhemmin vetäytyä sivuun, eli tekee itsensä tarpeettomaksi. (Innostajat.net, [viitattu 29.10.2012].) Lastensuojelun asiakkuuden kannalta olisi erittäin merkittävää saattaa lapset aidosti ja oikeasti vuorovaikutukseen siitä, mitä on tapahtumassa, ettei lapsille kasva tunne ulkopuolisuudesta tai kohtalon armoilla olemisesta. Tunne saattaisi rohkaista lasta myös suojelemaan itseään tilanteissa, joissa on vaara tulla uudelleen kaltoinkohdeksi. Henkilökunnalle tällainen vastavuoroisuus tarjoaa työkalun parantaa toiminnan vaikuttavuutta. (Mäntylä 2011, 85.) Osallistavat menetelmät voivat olla hyvin erilaisia. Niillä kuitenkin voidaan

nostaa ryhmän energiatasoa, luoda myönteistä ilmapiiriä ja ryhmän jäsenten välisiä luottamusta. (Taipale 2005, 2 & Airaksinen 1998, 6.) Mielestämme projektiamme voitaisiin pitää osallistavana menetelmänä: Annoimme lapsille mahdollisuuden kertoa oman mielipiteensä ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin ja otimme heidät osallisiksi itse työn tekemiseen.

Kuten aiemmista kappaleista käy ilmi, lastensuojelutyössä käytetään monia erilaisia työmenetelmiä. Useimpia voidaan käyttää soveltaen tai rinnakkain useammassa tilanteessa. Tärkeämpänä kuitenkin pidetään sitä, miten menetelmän käytön hallitsee ja mihin tuloksiin sitä käyttämällä päästään. Ei olekaan viisasta yrittää hallita kaikkia mahdollisia työmenetelmiä, vaan keskittyä sellaisiin, jotka tuntuvat sopivan itselle. Erilaisia menetelmiä on hyvä kokeilla ja niiden käyttöä voi harjoitella työkavereiden tai asiakkaiden kanssa. Menetelmien juurtuminen osaksi työkäytäntöjä tapahtuu vain niitä käyttämällä. Kaikkia työmenetelmiä voidaan soveltaa käytettäväksi omiin käyttötarkoituksiin tai käytettävissä olevien resurssien mukaan. Moniammatillisessa yhteistyössä on erityisen tärkeää jakaa tietoa yhteystahojen kesken myös asiakkaiden kanssa käytettävistä menetelmistä, koska asiakkaan kannalta ei välttämättä ole kovin mielekästä jos samaa menetelmää käytetään kahdessa paikassa päällekkäin. (Työmenetelmät, 2012.)

Mikäli työyhteisön jäseniä koulutetaan käyttämään uutta menetelmää, olisi kannattavaa, että koulutuksen käytyään kaikki käyttävät menetelmää aktiivisesti tietyn ajan. Määräajan jälkeen arvioidaan, onko menetelmä järkevää ottaa pysyvästi käyttöön. Arvioinnissa mietitään, mihin työmenetelmä on sopinut, miten sitä voisi muokata paremmin sopivaksi kyseiseen tehtävään jne. (Työmenetelmät, 2012.)

5 TOIMINTATUTKIMUS

5.1 Toimintatutkimuksen tutkimusprosessi pähkinäkuoressa

Toimintatutkimus käsitteenä on mielenkiintoista määritellä. Suuri huomio kiinnittyykin siihen, miten se eroaa muista tutkimusmenetelmistä ja minkälaisissa tilanteissa sitä käytetään. Suojanen (1992, 55) esittää kirjassaan, että toimintatutkimuksen lähtökohtana on yleensä jokin käytännön elämän tilanne, jonka tutkija itse tai hänen työympäristönsä kokee epätyytyttäväksi tai ongelmalliseksi. Täten toimintatutkimuksen tutkimuskohde on selkeästi määritelty, mutta mitä tällainen tutkimus pyrkii kohteestaan selvittämään? Heikkinen, Rovio ja Syrjälä (2008,17) määrittävät kirjassaan, että toimintatutkimus on yleensä ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti, jossa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. Eli toisin sanoen toimintatutkimus tuo esille uusia ajatuksia, käytäntöjä, normeja tai mitä vain, joilla pyritään parantamaan jo olemassa olevia asioita. Toimintatutkimuksen kautta asioita katsotaan siis uudella tavalla ja samalla tehdään muistiinpanoja, jonka jälkeen niiden avulla pyritään toimimaan jatkossa paremmin. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää, ettei toiminta ikinä pääty, vaan sen kehittäminen on jatkuvaa.

Toimintatutkimukselle on ominaista, että se etenee syklin tavoin; toiminta, tutkimus, reflektointi ja arviointi kulkevat käsi kädessä alusta loppuun. Heikkinen ym.(2008, 78) esittävät kirjassaan, että tutkimus alkaa jonkin yksityiskohdan ihmettelystä ja toiminnan reflektioivasta ajattelusta, mikä sitten johtaa yhä laajempiin ja yleisimpiin kysymyksiin. Reflektiivinen ajattelu on toimintatutkimuksen kenties tärkeimpiä ominaisuuksia. Ilman itsenäistä ajattelua ihminen ei voi käsitellä toimintatutkimuksen kautta nousseita uusia kokemuksia, ajatuksia ja sitä kuinka itse tutkimukseen osallistuneena on sen aikana muuttunut. Toisaalta Heikkinen ym. (2008, 78) esittävät kirjassaan, että sykli voi alkaa mistä vaiheesta tahansa, ja usein sen alkua on mahdotonta paikantaa. Tärkeää on muistaa, että tutkimuksen osallistujat ovat mukana kaikissa tutkimuksen keskeisissä vaiheissa. Avainsanoja toimintatut-

kimuksessa ovat ihmisten osallistuminen, reflektiivisyys, tutkimuksen toiminta, muutosvaihe.

5.2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksemme oli hyvin käytännönläheinen ja liittyi vahvasti siihen työhön, jota teemme lastensuojeluyksikkö Pihapuussa. Projektimme oli suunniteltu niin, että se tarjoaisi lapsille onnistumisen tunnetta, itsevarmuutta ja tärkeimpänä saada heidät tuntemaan itsensä osaksi yhteisöä, jossa he elävät. Toimimme vuorotellen tarkkailijan ja ohjaajan roolissa. Tämä antoi meille mahdollisuuden arvioida, kuinka yhteisöllinen projektityö toimisi työskentelymuotona Pihapuussa. Tutkimukseemme osallistui 10 lasta. Jokainen heistä teki omalla persoonallisuudellaan projektista mielenkiintoisen ja ainutlaatuisen kyseiselle lastensuojeluyksikölle. Tutkimuksemme avulla halusimme selvittää, kuinka projektimme vaikuttaa seuraaviin asioihin lastensuojeluyksikkö Pihapuussa:

- Millä tavoin yhteisöllinen tekeminen työmenetelmänä parantaisi Pihapuun lasten päivittäistä yhteiseloä?
- Millä tavalla yhteisöllisyyden lisääntyminen näkyy lastensuojeluyksikön arjen toimivuudessa?
- Minkälaisia eväitä lapset saavat projektista tulevaisuuteensa?

5.3 Tutkijan rooli ja tutkimusmenetelmät

Yleisen näkemyksen mukaan tutkijan tulisi tehdä itsensä tutkimuksessa näkymättömäksi, jolloin hän keskittyy kohteen tarkkailuun etäämpänä. Toimintatutkimus eroaa perinteisestä tutkimuksesta siten, että tutkija on vahvasti mukana yhteisön toiminnassa, jota hän tutkii. Heikkinen ym. (2008, 94) esittävät kirjassaan, että tutkijan on oltava valmis vauhdittamaan kehitystä omalla työpanoksellaan yhdessä

tutkittavan yhteisön kanssa. Toisin sanoen tutkija osallistuu tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin ja pyrkii omalla persoonallisuudellaan vaikuttamaan kohdeyhteisöön.

Tutkimuskysymystemme pohjalta laadimme henkilökunnalle kyselylomakkeen ja lapsille kyselypohjan, johon keräsimme vastaukset haastattelemalla. Kysymyksemme käsittelivät kiusaamista, osallistumista kotitöihin, sekä jokaisen omia pohdintoja siitä, onko yksikössä tarpeeksi yhteisöllistä toimintaa ja millaista toimintaa kukin haluaisi yksikköön lisää. Ajattelimme, että lasten vuorovaikutus toistensa ja henkilökunnan kanssa, heidän kaverisuhteensa ja osallistumisensa yhteisiin kotitöihin antaa meille melko hyvän kuvan siitä, miten yhteiselo yksikössä sujuu. Teimme kummallekin ryhmälle sekä alku-, että loppukartoituksen joiden kysymykset pidimme samanlaisina. Tällä tavoin saimme kerättyä aineiston, jota vertailemalla saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme.

Tutkimuksemme edusti vahvasti osallistavaa havainnointia. Vilkan (2006, 44) mukaan osallistava havainnointi tarkoittavaa sitä, että tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan tutkimuskohteen ehdoilla ja yhdessä sen jäsenten kanssa ennalta sovitun ajanjakson. Projektin aikana vuorottelimme tutkimustyötä, eli toinen ohjasi toimintaa lasten kanssa ja toinen keskittyi havainnointiin. Jokaisen päivän tapahtumat kirjattiin aina ylös, jotta mitään tärkeää ei unohtuisi. Pihapuun henkilökunta kertoi myös omia havaintojaan projektista, jotka kirjasimme myös muistiin. Tutkimuspäiväkirjan ylläpidon lisäksi otimme kuvia matkan varrelta, jotka toimisivat muistimme tukena. Valokuvista pystyy tulkitsemaan asioita, mitä tekstissä ei näe; paikkoja, ihmisiä, ilmeitä ja yhdessä tekemistä. Suojanen (1992, 46) esittää kirjasaan, että toimintatutkimuksen tarkoitus ei ole vain käyttäytymisen objektiivinen tutkiminen, vaan toimintojen kehittäminen ja sosiaalisen ympäristön muuttaminen. Jotta sosiaalisessa ympäristössä tapahtuu muutosta, se edellyttää ihmisten välistä luottamista. Jos tutkija ei saavuta luottamusta tai kykene pitämään sitä yllä, kenttätö ja aineiston kerääminen vaikeutuvat tai käyvät jopa mahdottomiksi (Heikkinen ym. 2008, 102). Yhteiset pelisäännöt ovat hyvä keino saada toisen luotto. Kun ihmiset sitoutuvat yhteisiin sääntöihin, niin se vähentää toisiin kohdistuvia epäilyksiä. Toimintatutkija voi tarpeen vaatiessa kerrata sovittuja sääntöjä, jos ilmapiirissä ilmenee ongelmia. Koska tutkimuksemme oli osallistava, niin emme voineet pakot-

taa ketään lapsista osallistumaan projektiin. Vain yksi Pihapuun lapsista ei pystynyt osallistumaan projektiin.

Toimintatutkimuksen aikana tutkijan on ymmärrettävä oma roolinsa. Hän on yhtä aikaa tutkija, muutoksen tekijä ja oma itsensä, eli ihminen. Heikkinen ym. (2008, 94) esittävät kirjassaan, että toimija-tutkijalla on yleensä käytännön kokemusta tutkimuskohteestaan. Kummallakin meistä oli jo hyvin tiedossa, mistä lastensuojeluyksikön arki Pihapuussa koostuu, joten sen hallitsemiseen ja asiakkaisiin sekä henkilökunnan tutustumiseen ei kulunut aikaa. Meille oli siis suuri etu siitä, että olimme molemmat työskennelleet jo kolme vuotta yksikössä. Täten säästimme aikaa, koska molemmilla oli jo paljon käytännön kokemusta tutkimuskohteesta. Muuttajan roolissa tutkijan tulee vaikuttaa tutkimuksen osallistujiin siten, että hän saa heidät viemään asioita eteenpäin. Tutkijan on kohdattava ihmiset omalla persoonallaan, joten henkilökohtaiset taidot motivoida toisia nousevat esille. Vilka (2006, 70) mainitseekin kirjassaan, että ihmisen rooliin kuuluva väline on tutkijan oma persoona.

5.4 Tutkittavien rooli

Toimintatutkimukselle on siis tyypillistä, että osallistujat ovat sitoutuneita tutkimukseen. Tutkimuksessamme oli muutamat selkeät ehdot, joihin kaikkien osallistujien oli sitouduttava. Projektissa mukana oleminen vaati muun muassa rakentelusääntöjen noudattamista, työvuoroista kiinnipitämistä ja kaikkiin vaiheisiin osallistumista. Projektin ajanjakso sijoittui kesään 2012, alkaen heinäkuun 10. päivä ja päättyen elokuun 26. päivä. Täten kaikki tiesivät millä ajanjaksolla kehittämistyötä tehdään ja mihin mennessä projektin tulee olla valmis.

Yhteisöllisyys on toimintatutkimukselle hyvin olennaista ja sen vuoksi tutkimuksen tavoitteista on neuvoteltava kaikkien osallisten kanssa. Toimintatutkimus vaikuttaa vahvasti ihmisten elämään ja sen vuoksi tavoitteista on myös keskusteltava projektin rahoittajan kanssa, jotta asioista saadaan yhteinen ymmärrys. Tutkimus-

tamme helpotti todella paljon Pihapuun johtajan innostunut asenne projektiamme kohtaan ja budjetin suuruudesta päästiin hyvin sopuun.

6 TOIMINNAN KUVAUS

6.1 Projektin aloitus

Aloitimme projektimme kysymällä lapsilta ja henkilökunnalta, mitä he haluaisivat pihapiiriin lisättävän. Lapset olivat ennen tätä kyselyä innostuneet erilaisten majojen rakentamisesta pihapiiriin ja suurin osa lapsista toivoikin majaa tai leikkimökkiä, osa lapsista toivoi lisää rullalautailuun liittyviä rakennelmia. Kaikista vaihtoehdoista valitsimme leikkimökin. Ajattelimme, että rakentamalla jotain hieman isompaa, saisimme pidemmän seuranta-ajan toimintatutkimuksellemme ja näkisimme projektin vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Sovimme asiat yksikönjohtajan ja vastaavan ohjaajan kanssa, laadimme pohjapiirroksen, alustavan budjetin ja aikataulun. Vastaavan ohjaajan kanssa sovimme, että hän järjestää meille joka viikko yhteisen työvuoron, jolloin voimme leikkimökkiä rakentaa. Tämä ei kuitenkaan onnistunut.

Heinäkuun 2012 lopulla tajusimme, että aikamme ei millään riitä leikkimökin rakentamiseen, koska haluamme saada tutkimuksemme toiminnallisen osuuden tehtyä ennen kuin lasten kesälomat loppuvat. Istuimme alas ja pohdimme tilannetta, lopulta päädyimme vaihtamaan leikkimökin rakentamisen hiekkalaatikon tekoon. Hiekkalaatikon teko tuntui hyvältä vaihtoehdolta, koska rakennusta ja pihapiiriä oli remontoitu ja muokattu, jonka seurauksena nurmikko oli huonossa kunnossa ja täynnä hiekkakasoja, joissa lapset leikkivät. Hiekkalaatikon myötä saisimme hiekat yhteen paikkaan ja piha näyttäisi viihtyisämmältä. Ajattelimme, että vaikka seuranta-aika lyhentyy huomattavasti, pysyy tutkimuksemme perusajatus, eli yhteisöllinen tekeminen silti samana.

6.2 Alkukartoitus

Teimme alkukartoituksen henkilökunnalle lomakekyselynä (Liite 1), jonka hyväksyimme yksikön vastaavalla ohjaajalla. Vastauksia saimme seitsemän. Henkilökunnan kyselylomakkeessa oli seitsemän kysymystä, joihin vastattiin asteikolla 1-5 ja kaksi avointa kysymystä, joihin kukin vastasi omin sanoin. Lisäksi rohkaisimme kirjoittamaan sanallisia kommentteja ”rasti ruutuun” kysymystenkin alle. Henkilökunnalle tekemämme alkukartoituksen perusteella tämänkaltainen yhteisöllinen toiminta on tarpeellista ja toivottua. Henkilökunta koki, että yksikön lapset riitelevät melko usein ja yksikössä on paljon ”klikkejä”. Esimerkiksi kyselylomakkeen (Liite 1) kysymykseen numero kolme, kuusi seitsemästä vastaajasta oli rastittanut kohdan 4 tai 5, eli ”klikkejä on paljon”. Yhteisöllistä toimintaa toivottiin lisää. Kysyttäessä, millaista yhteisöllistä toimintaa henkilökunta toivoisi lisää, saimme mm. seuraavat vastaukset:

Pienissä ryhmissä luontevaa tekemistä, siis ei mitään tekemällä tehtyä vaan arkista kodinomaista. (Vastaja #4)

Mielestäni tämä teidän kaltainen on loistava. Jokainen lapsi tekee jotakin. Kaikilla sama tavoite = saada hiekkalaatikko. Näitä lisää! (Vastaja #1)

Mitä tahansa mikä lisäisi yhteisöllisyyttä täällä lasten välillä (Vastaja #5)

Kysymys numero kaksi oli ainoa, johon alkukartoituksessa annettiin yksimielinen vastaus. Kysymys kuului, kuinka usein lapset tekevät kotitöitä vapaaehtoisesti henkilökunnan kanssa ja kaikki vastaajat olivat rastittaneet kohdan kaksi, eli ei kovin usein. Muissa kysymyksissä vastauksissa oli enemmän hajontaa ja suurimassa osassa vastaukset painottuivat huonompaan suuntaan. Laadimme henkilökunnan vastauksista kaavion (Kaavio 1), joka esitellään luvussa 7.

Lapsille teimme alkukartoitusta varten kyselypohjan (Liite 2), jonka tiedot keräsimme lapsia yksilöllisesti haastatellen. Kysymykset koskivat kiusaamista, kotitöitä ja muiden kanssa puuhailua. Tämänkin kyselypohjan hyväksyimme yksikön vastaavalla ohjaajalla. Kaikki yksikön lapset osallistuivat haastatteluihin vapaaehtoisesti. Haastattelutilanteissa toinen meistä esitti lapsille kysymyksiä, toinen seu-

rasi vieressä lasten reaktioita ja sanatonta viestintää tehden samalla merkintöjä. Esitimme kysymykset kunkin lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden ja pyrimme johdattelemaan vastauksia mahdollisimman vähän. Lasten vastausten taso vaihteli ”joo/ei” vastauksista yllättävän avoimiin vastauksiin. Osa lapsista pystyi esimerkiksi myöntämään sen, että kiusaa muita tai että heitä kiusataan. Osa taas ei halunnut puhua kyseisestä asiasta ollenkaan. Jos lapsi kertoi, että häntä kiusataan, kysyimme vielä esimerkkejä siitä, miten se ilmenee (vaikka kysymys ei alkuperäiseen kyselypohjaan kuulunutkaan):

Kun mä olin huonees nii, se tuli aukaseen mun oven ilman syytä. (Lapsi #4)

Te, te tekee muue näi! (lapsi lyö samalla itseään kämmeneen kaksi kertaa). (Lapsi #9)

No, se on mun oma ikuinen salaisuus. (Lapsi #10)

Lapsille tekemämme alkukartoituksen mukaan yksikössä on lapsia, joiden kanssa muut eivät tule niin hyvin toimeen. Lasten alkukartoitus vahvisti henkilökunnan näkemyksen siitä, että yksikössä on paljon ”kuppikuntia”. Näiden kuppikuntien jäsenet nimesivät toisensa mieluisimmiksi ajanvietto kavereikseen ja puhuivat melko negatiiviseen sävyyn muista. Pääasiassa sisarukset puhalsivat yhteen hiileen, mutta myös heidän kesken esiintyi ristiriitoja. Yksikään lapsi ei kertonut viettävänsä aikaa mielellään vastakkaista sukupuolta olevien lasten kanssa. Muutama lapsi kertoi, että hän viettää aikaansa yksikössä mieluiten yksin ja yksi lapsista kertoi viihtyvänsä parhaiten aikuisten seurassa. Kysyttäessä lapsilta, kenen kanssa viettävät mieluiten aikaa Pihapuussa, saimme esimerkiksi seuraavat vastaukset:

Näin monta kaveria ovi nejjä (näyttää sormilla neljä) (Lapsi #9)

Yksin ainoastaan (Lapsi #1)

Näistä vastauksista huolimatta, melkein jokainen lapsi toivoi yksikköön lisää yhteistä tekemistä. Vastaukset vaihtelivat erilaisista joukkuepeleistä ja leikeistä retkiin ja rakenteluun. Jokainen lapsi innostui siitä, että rakennetaan yhdessä, mutta kaksi lasta ei olisi halunnut rakentaa hiekkalaatikkoa vaan jotain muuta. Kysyttäessä, miltä hiekkalaatikon rakentaminen yhdessä kuulostaa:

Mutta miks öö me tehtäis öö, sellanen mä haluaisin jotain kiinnostavampaa niinku, vaikka, hieno sellanen majajuttu (Lapsi #10)

Emmä ainakaan tee (Lapsi #5)

Kiinnitimme huomiota lasten kehonkieleeseen ja siihen, miten he reagoivat kysymyksiin. Tämä oli joidenkin lasten kohdalla erittäin tärkeää, koska puheen tuottaminen saattoi olla vaikeampaa kuin muille. Lisäksi tarkastelemalla muutoksia kehonkielessä (esimerkiksi muutoksia istuma-asennossa, käsien asennossa ja katsekontaktissa) saimme jonkinlaisen kuvan siitä, puhuuko lapsi totta tai vaivautuuko hän tietyn tyyppisistä asioista puhuessa. Etenkin katsekontaktin säilyttämistä pidetään tärkeänä. Hyyppä (1986, 62) sanookin kirjassaan, että ”Joka ei katso toista silmiin, on ja pysyy epäluotettavana”.

Osa kysymyksistä oli sellaisia, jolloin lapsi esimerkiksi painoi päänsä pöytää vasten, vaihtoi istumapaikkaa tai risti kätensä rinnalleen. Kun lapsi reagoi tällä tavoin, vastaus oli yleensä ”en tiedä” tai vastausta ei annettu. Käsien ristimistä ja rinnan suojausta pidetään defensiivisenä eleenä, jonka tarkoitus on suojella henkilön ruumista tai tunteita uhkaavalta hyökkäykseltä (Nierenberg & Calero 1971, 36). Haastattelutilanne oli lapsille uusi ja nauhurin läsnäolo varmasti toi oman lisänsä jännitykseen. Nämä kaksi asiaa varmasti vaikuttivat lasten käyttäytymiseen haastattelutilanteessa jonkin verran. Emme kuitenkaan havainneet kovin paljon lasten normaalista poikkeavaa käyttäytymistä haastattelujen aikana: lapset, jotka normaalistikin ovat ujoja ja jännittävät uusia asioita jännittivät tässäkin tilanteessa ja reippaammat lapset olivat omana itsenään. Varsinaista valehtelua emme kehonkielen (emme omien tietojemme) perusteella havainneet, mutta osa lapsista jätti jotain kertomatta tai vastasi ”en tiedä”, kun eivät halunneet meidän saavan jotain selville. Tätä ”en tiedä” vastausta edelsi usein hiljaisuus ja katseen vaeltelu ympäri seiniä, pään painaminen alas tai käsien puuskaan laittaminen.

6.4 Rakentelu

Koko projektin ajan pyrimme siihen, että toinen meistä toimii rakentelun ohjaajana ja toinen havainnoi toimintaa hiljaa vierestä, kirjaten huomioitaan ylös. Pidimme

siis tutkimuspäiväkirjaa, joka on ollut suurena apuna tutkimustuloksia analysoidessa. Lisäksi annoimme henkilökunnan käyttöön vihon, johon kukin voi halutessaan kirjoittaa huomioitaan ja kommentteja projektimme ajalta. Toivoimme erityisesti huomioita lasten käytöksestä rakentelun ulkopuolelta. Tähän vihkoon emme kuitenkaan saaneet kommentteja, joten käytimme apunamme yksikön Nappula-järjestelmästä löytyviä raporttimerkintöjä rakentelumme ajalta. Kommentoinnin puute johtui luultavasti henkilökunnan työkiireistä.

6.4.1 Ensimmäinen vaihe

Varsinainen rakentelu tapahtui siten, että valitsimme aluksi kaksi lasta kerrallaan rakennusvuoroihin. Valitsimme pareiksi sellaiset lapset, joiden tiesimme alkukartoituksen ja omien kokemustemme pohjalta tulevan hyvin toimeen keskenään. Tämä johtui siitä, että halusimme saada kaikki motivoitua rakenteluun ja halusimme kerrata turvallisuusohjeita heidän kanssaan. Ensimmäisessä vaiheessa valmistelimme tarvitsemamme materiaalin. Lapset mittasivat ja sahasivat tarvittavat laudat valmiiksi tulevaa varten. Jokaisen parin kanssa haettiin materiaalit ja työkalut varastosta, jonne ne vuoron jälkeen vietiin takaisin ja siivottiin työmaalta omat roskat pois.

Lapset viihtyivät työmaalla, kun parina oli mieleinen henkilö, jonka he olivat alkukartoituksessa nimenneet hyväksi kaverikseen. Ohjaajan ohjeistuksen jälkeen lapset pystyivät tekemään työt melko itsenäisesti toinen toistaan auttaen, esimerkiksi toisen sahatessa toinen meni pitämään laudan päästä kiinni ilman erillistä kehoitusta. Lisäksi parit huomioivat toistensa jaksamisen siten, että vahvempi kantoi raskaammat tavarat. Tästä ei syntynyt arvostelua tai itsensä kehumista. Ohjaajan tehtäväksi jäi pääasiassa antaa lisäohjeita ja tarkkailla työtä. Pienempien lapsien kohdalla ohjaajan apua tietysti tarvittiin enemmän ja rakentelun pelisäännöistä jouduttiin muistuttamaan, mutta mitään riitoja ei heilläkään ollut. Työmaan ilmapiiri pysyi koko ajan hyvänä ja rentona. Lapset kehuivat toisiaan ja pystyivät rakentelun ohella myös juttelemaan toistensa ja ohjaajan kanssa muistakin asioista. Myös töiden jako onnistui lapsilta todella hyvin: lapset osasivat jakaa työt tasapuolisesti

keskenään, jolloin molemmat pääsivät käyttämään työkaluja yhtä paljon, eikä toista jätetty yksin tekemään tylsiä töitä. Kateutta tai kritiikkiä toista ja toisen tekemistä kohtaan ei ollut havaittavissa.

6.4.2 Toinen vaihe

Ensimmäinen vaihe sujui hyvin ja kuten odotimmekin, joten päätimme muuttaa toimintatapaa saadaksemme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Päätimme pitää ryhmän koon pienenä, mutta ottaa rakentelemaan sellaisia pareja, jotka eivät normaalisti ole tekemisissä keskenään. Kaikki olivat ensimmäisessä vaiheessa toiminnallaan näyttäneet, että pystyvät noudattamaan yhteisiä sääntöjä ja osaavat käyttää työkaluja. Halusimmekin nyt nähdä, miten epämiellyttäväksi koettu rakentelukaveri vaikuttaa kunkin lapsen toimintaan ja pystymmekö rakentelu tilanteessa vaikuttamaan lasten käytökseen toisia kohtaan. Toisessa vaiheessa rakenteluun kuului viimeisten lautojen ja rimojen sahaamista ja kehikon yhteen ruuvaamista.

Tässä vaiheessa rakennustyömaalla esiintyi jonkin verran haukkumista ja toisen työskentelyn arvostelua. Lähes jokaisella työparilla ensimmäinen ongelma oli se, että työpari ei ollut paras ystävä. Tämä näkyi siten, että toista ei kunnioit-

tettu, eikä haluttu auttaa millään tavoin. Eräs lapsi esimerkiksi sanoi suoraan ettei auta toista, kun tämä tarvitsi apua. Lapset eivät myöskään halunneet ottaa apua vastaan toisiltaan tai päästää toista liian lähelle. Kuvassa 1. eräs tällainen tilanne havainnollistettuna. Esimerkiksi eräs lapsi puhalsi sahanpuruja lankun

Kuva 1: Pojat rakentelemassa

päältä toisen sahatessa, jolloin sahaaja alkoi heristää tälle nyrkkiä. Puhaltaja yritti siis olla ystävällinen ja auttaa, vastapuoli ei tästä vaan pitänyt. Lisäksi toisen työtä arvosteltiin ja kritisoitiin. Eräskin lapsi kehui, kuinka hän hallitsee työkalujen käytön

huomattavasti paremmin kuin toinen. Tällä tavoin hän ilmeisesti yritti saada työparinsa vaihdettua.

Ohjaajan toiminta korostui tässä vaiheessa, tällaisten työparien kanssa. Lapsia piti muistuttaa yhteisistä pelisäännöistä, jotka kieltävät riitelyn, haukkumisen ja toisen työn arvostelun, sekä seurauksista jos sääntöjä rikotaan ja yrittää muistuttaa yhteisestä tavoitteesta. Kallio (1979, 14) esittää kirjassaan, että jos vuorovaikutus koetaan tyydyttävänä, vaikka suoritustaso ei olekaan korkea, viihtyvyys ylläpitää yhteistoimintaa. Pelisääntöjen kertaus rauhoitti tilanteen joka kerta ja lapset alkoivat viihtyä taas työmaalla. Rakennusvuoron loppua kohden jokaisen parin toiminta parantui ja alkoi muistuttaa ensimmäisen vaiheen toimintaa: lapset pystyivät rakentelemaan rauhassa, puhumaan keskenään ja jopa auttamaan toinen toistaan. Esimerkiksi eräs lapsi neuvoi toista miten mitataan oikean pituinen lauta ja tämä hyväksyi avun. Kyseinen lapsi ei toisten lasten apua yleensä hyväksy missään tilanteessa, vaan huutaa ”älä tuu määräälemään”.

6.4.3 Kolmas vaihe

Seuraavassa vaiheessa otimme ison ryhmän lapsia kerrallaan rakentamaan. Halusimme nähdä, mitä tapahtuu kun lapset joutuvat odottamaan vuoroaan ja kun aikuinen ei pysty antamaan heille jatkuvaa huomiota. Pystyvätkö lapset seuraamaan työn etenemistä antaen tekijöille työrauhan, malttavatko he pysyä työmaalla tai kinastelevatko he keskenään. Tässä vaiheessa hiekkalaatikko alkoi olla viimeisiä lautoja vaille valmis ja suuri ryhmä olikin tarpeen. Pitkiä

Kuva 2: Autetaan pienempiä

lautoja piti ruuvata kiinni kehikkoon, jolloin kummassakin päässä oli hyvä olla joku pitämässä lautaa paikallaan.

Tämä vaihe sujui yllättävän hyvin, eikä työmaalla ilmennyt riitoja lasten välillä. Vanhimmat lapset auttoivat pienempiä (kuten kuvassa 2. näkyy), vaikka arjessa eivät osoitakaan kiinnostusta näiden tekemisiä kohtaan. Ylipäätään kaikki lapset osasivat pyytää ja antaa apua toisille. Vaikka työskentelijöitä oli tällä kertaa enemmän, niin työmaa ei jakautunut ”kuppikuntiin”. Ketään ei siis jätetty rakenteen ulkopuolelle, vaan työ jaettiin tasan. Ohjaajan työ oli pääasiassa vain valvoa, että työkaluja käytettiin oikein. Työkalujen käyttö alkoi sujua pienempien lasten kohdalla paremmin, jolloin vanhemmat lapset kehuivat nuorempiaan onnistuneista suorituksista. Ainoastaan työskentelyvuoron ulkopuolella olevat eivät malttaneet odotella omaa vuoroaan, vaan tulivat neuvomaan ja auttamaan varsinaisia työskentelijöitä. Tästä ei kuitenkaan syntynyt ongelmia, vaan ulkopuolisia muistutettiin pelisäännöistä, jolloin he ymmärsivät antaa vuorossa oleville työrauhan.

6.4.4 Viimeinen vaihe

Viimeinen vaihe, valmiin hiekkalaatikon upottaminen maahan päätettiin tehdä yhdessä koko porukalla. Toivoimme, että tällä tavoin saisimme lapset konkreettisesti huomaamaan, mitä on yhdessä tekemällä saatu aikaan. Kannoimme hiekkalaatikon työmaalta lopulliselle sijoituspaikalle, tasoimme maan ja kaivoimme pohjaa hieman syvemmäksi. Lopuksi moukaroimme laatikon tukevasti paikalleen, kaikki tämä yhdessä kaikkien lasten kanssa. Tässä vaiheessa lapioita oli rajallinen määrä ja moukareita vain yksi, joten lapset joutuivat vuo-

Kuva 3: Hiekkalaatikko paikoilleen!

rottelemaan niiden käytössä. Tämän kaikki osasivat hienosti, jokainen pääsi kokeilemaan kuopan kaivamista ja moukarin heilutusta. Työmaalla oli todella mukava ja rento meininki, kaikki tuntuivat olevan ylpeitä itsestään. Kuvassa 3. on eräs lapsista kokeilemassa moukarin käyttöä.

Lopuksi pidimme pienet juhlat hyvin tehdyn työn kunniaksi. Muistelimme lasten kanssa, miten hauskaa rakentelu oli ollut ja miten pienellä vaivalla tuollainen projekti saatiin tehtyä, kun kaikki osallistuivat siihen yhdessä ja puhalsivat yhteen hiileen.

6.5 Loppukartoitus

Saatuamme rakentelun onnellisesti päätökseen, teimme loppukartoituksen. Henkilökunnalle teimme lomakekyselyn (Liite 3) ja lapsille haastattelurungon (Liite 4), johon keräsimme vastaukset haastatteleamalla kunkin lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Pidimme molempien ryhmien kysymykset lähes samoina, kuin alkukartoituksessa. Tällä tavoin pystyimme helposti vertailemaan tilannetta ennen ja jälkeen projektimme. Yksi lapsista ei halunnut vastata loppukartoitukseen lainkaan. Hän ei osannut tai halunnut sanoa syytä, mutta jouduimme kuitenkin jättämään haastattelun väliin.

Aikuisten loppukartoitukseen saimme yhtä monta vastausta, kuin alkukartoitukseenkin. Vastaukset annettiin nimettömänä, joten emme voi olla varmoja, vastasivatko samat henkilöt kumpaankin kyselyyn. Tämä tieto olisi tärkeä tutkimustulostemme luotettavuuden kannalta, mutta koska yksikössä on meidän kahden lisäksi yhdeksän vakituista työntekijää, pidämme tuloksia melko luotettavina. Pidimme alku- ja loppukartoituksen ”rasti ruutuun” kysymykset samoina ja lisäsimme muutamien avoimen kysymyksen. Kaikissa kysymyksissä vastaukset olivat painottuneet negatiiviselle puolelle. Joissain kysymyksissä vastausten hajonta oli suurempaa kuin toisissa, joissain vastaukset olivat painottuneet toiseksi huonoimmalle ja joissain huonoimmalle arvolle. Tulokset esitellään seuraavassa luvussa Kuviossa 1.

Lasten haastattelut suoritimme samalla tavoin, kuin alkukartoituksessakin: toinen meistä haastatteli lapsia ja toinen havainnoi kehon kieltä. Kaikki haastattelemamme lapset käyttäytyivät loppukartoitus tilanteessa huomattavasti rennommin, kuin alkukartoituksessa. Kukaan ei painanut päätään piiloon tai laittanut käsiään puuskaan ja suurin osa säilytti katsekontaktin vastatessaan kysymyksiin. Tähän varmasti vaikutti se, että haastattelutilanne oli nyt ennestään tuttu. Lisäksi loppukartoitus tehtiin lasten koulupäivien jälkeen, joten he olivat saaneet purkaa energi-aansa ennen haastattelua ja jaksoivat istua rauhassa. Tällä saattoi olla myös negatiivinen vaikutus, koska muutaman lapsen kohdalla vastaukset olivat huomatta-vasti lyhyempiä ja suppeampia kuin alkukartoituksessa, eli keskittyminen koulu-päivän jälkeen saattoi olla heikompaa. Osalla vastaukset eivät juuri muuttuneet haastattelujen välillä, mutta muutamien kohdalla huomasimme kuitenkin vaihtelua.

7 TULOSTEN VERTAILU

Alku- ja loppukartoituksia vertailemalla halusimme selvittää, onko tällainen yhteisöllinen projekti hyvä työmenetelmä lastensuojeluyksikkö Pihapuuhun. Aikuisten alku- ja loppukartoituksia vertaillessamme huomasimme, että ”rasti ruutuun” kysymysten mukaan asiat olisivat yksikössä menneet hieman parempaan suuntaan projektimme aikana. Seitsemästä kysymyksestä neljään vastaukset olivat menneet parempaan suuntaan ja kolmessa huonompaan. Seuraavissa kappaleissa olemme auki kirjoittaneet vertailumme tulokset, jotka olemme esittäneet hieman selkeämmässä muodossa kuviossa 1.

Kuvio 1: Henkilökunnan alku- ja loppukartoituksen tulokset.

		1	2	3	4	5
Kysymys 1	alku		4	3		
	loppu	2	2	2	1	
Kysymys 2	alku		7			
	loppu		6	1		
Kysymys 3	alku			1	4	2
	loppu			3	4	
Kysymys 4	alku			3	4	
	loppu		1	2	3	1
Kysymys 5	alku		2	2	2	1
	loppu		2	1	3	1
Kysymys 6	alku		1	2	2	2
	loppu		1	2	3	1
Kysymys 7/8	alku		2	2	3	
	loppu	3	1	2	1	

Kysymykset Liitteissä 1 & 3. Väritetyissä kohdissa havaittavissa muutos parempaan.

Kuten Kuviosta 1. voidaan lukea, kysymyksiin kaksi, kolme, neljä ja kuusi annettiin loppukartoituksessa hieman positiivisemmat arvot. Kysymyksessä numero neljä

(Miten usein lapset riitelevät keskenään yksikössä) hajontaa oli selvästi enemmän, kuin alkukartoituksessa ja tulos oli hieman ristiriitainen. Kukin henkilökunnasta tietysti joutui vastatessaan päättämään, minkä itse laskee riitelyksi, koska emme antaneet tähän selkeää rajausta. Jos olisimme selittäneet ja rajanneet tarkoittamamme riitelyn tarkemmin, vastaukset olisivat saattaneet olla hieman erilaisia. Eräs vastaajista olikin kommentoinut loppukartoituksen kysymystä neljä seuraavasti:

Riitely ehkä väärä ilmaisu. Paremminkin tingitään, haukutaan ja nälvitään. (Vastaaja #1)

Kysymyksessä viisi (Onko yksikössä tiettyjä lapsia, joita muut kiusaavat), kaksi vastaajaa oli muuttanut kantansa askeleen huonompaan suuntaan. Kysymyksessä numero yksi (Miten innokkaasti lapset suorittavat kotityöt yhdessä henkilökunnan kanssa) yksi vastaaja oli valinnut kohdan ”jokseenkin mielellään”, mutta kaksi vastaajaa oli valinnut arvon ”vastahakoisesti”. Laskimme muutoksen olleen hieman huonompaan suuntaan. Loppukartoituksen kysymys numero kahdeksan (Onko yksikössä tarpeeksi yhteisöllistä toimintaa) oli saanut selvästi huonommat arvot kuin alkukartoituksen vastaava: neljä vastaajaa oli nyt sitä mieltä, ettei yhteisöllistä toimintaa ole riittävästi ja vain yksi oli sitä mieltä, että sitä on jokseenkin riittävästi, kun alkukartoituksessa tätä mieltä oli vielä kolme vastaajaa. Voidaankin miettiä, olisiko tämä kysymys yhdessä projektimme kanssa saanut vastaajat miettimään yhteisöllisiä asioita ja niiden järjestymistä Pihapuussa hieman tarkemmin vaikuttaen näin vastaukseen. Eräs vastaaja kommentoikin tähän kysymykseen:

Paljon osallistutaan talon ulkopuolisiin juttuihin, ehkä PP:ssa sisällä tehtäviä asioita saisi kehittää monipuolisemmiksi ja useammin toteutettaviksi (Vastaaja #4)

Seuraavat havainnot pohjautuvat lasten alku- ja loppukartoitusten eroihin, projektipäiväkirjaamme, raportointijärjestelmä Nappulasta saamiimme tietoihin sekä aikuisten loppukartoituksen avointen kysymysten vastauksiin.

Kaverisuhteet. Kysyttäessä kenen kanssa vietät aikaa mieluiten, kenen koet kiusaavan sinua ja ketä kiusaat, saimme mielenkiintoisia tuloksia. Alkukartoituksen perusteella samasta perheestä olevat lapset pitivät yhtä, eivätkä juuri viettäneet

aikaa muiden lasten kanssa. Loppukartoituksessa kävi ilmi, että muutamien kohdalla tähän oli tullut muutos. Myös henkilökunnan loppukartoitus antoi tukea tuomalla esille saman havainnon. Kysyttäessä henkilökunnalta, onko yksikön sisällä syntynyt uusia kaverisuhteita projektin myötä, saimme seuraavat kommentit:

Lapset hyväksyvät toisensa paremmin kaverina ja yhdessä tekemään asioita (Vastaaja #4)

Vanhempi tyttö ja muutaman vuoden nuorempi poika (Vastaaja #5)

Ehkä "orastavat" kaverisuhteet ovat vahvistuneet oikeiksi kaverisuhteiksi (Vastaaja #7)

Lisäksi yksi lapsi toi alkukartoituksessa esille sen, että ei tykkää yhdestäkään vastakkaisen sukupuolen lapsesta. Loppukartoituksessa tähän oli tullut selkeä muutos. Nyt kyseinen lapsi nimesi enää yhden henkilön, josta ei välitä. Myös muutama muu lapsi nimesi enää yhden tai ei yhtään henkilöä, josta ei tykkää. Ylipäätään lasten kommentit vertaisistaan eivät olleet sävyltään niin negatiivisia, kuin alkukartoituksessa. Alkukartoituksessa jotkut lapsista kertoivat kiusaamisen ilmenevän hyvinkin fyysisenä. Loppukartoituksessa kiusaamisesta puhuttiin enää lähinnä toisten ärsyttämisenä, mutta esimerkiksi lyömistä ei kukaan enää maininnut. Projektipäiväkirjaamme tarkastelemalla huomasimme, ettei työskentelyn aikana sattuneista riitatilanteista yksikään johtanut fyysiseen tilanteeseen. Riitelyä tapahtui pääasiassa toisen vaiheen aikana, eli kun rakentelemassa oli lapsia, jotka eivät normaalisti vietä aikaa keskenään. Rakenteluvuoron edetessä nämäkin tilanteet menivät ohi ja toiminta muistutti enemmän ensimmäisen vaiheen mukavaa puuhastelua.

Yhteinen tekeminen. Projektimme aikana ja sen jälkeen lasten yhteinen tekeminen on lisääntynyt. Lapset myös pystyvät toimimaan paremmin isossa ryhmässä ilman riitoja. Aina ei tarvita edes ohjaajaa käynnistämään tai valvomaan toimintaa. Yksikön raportointijärjestelmästä katsomalla saimme selville, että erään lapsen kohdalla oli tullut muutos kaverisuhteissa. Kyseinen lapsi ei tullut niin hyvin toimeen muiden samaa sukupuolta olevien lasten kanssa, mutta nyt hän oli yöpynyt teltassa sulassa sovussa heidän kanssaan. Lisäksi erilaiset korttipelit isolla porukalla ovat lisääntyneet ja iltojen pimetessä kaikki lapset ovat iltaisin leikkineet pi-

meäpiilosta ja muita ulkoleikkejä. Lapset ovat myös alkaneet auttaa toisiaan koti- töissä ja yksi lapsista on alkanut hyväksyä avukseen sellaisia ohjaajia, joista ei ole aiemmin niin välittänyt. Yksi lapsi innostui työkalujen käytöstä ja korjaili itsenäisesti useamman lapsen polkupyöriä.

Työmenetelmänä tällainen yhteisöllinen tekeminen toimi kokemustemme ja havaintojemme mukaan hyvin. Rakentelun toisessa vaiheessa, kun työparina oli henkilö, jonka kanssa aikaa ei yleensä vietä, ilmeni vuorovaikutusongelmia. Ohjaajan toiminnan kautta työskentely kuitenkin muistutti ensimmäisen vaiheen mukavaa yhdessä tekemistä, jolloin työmaalla viihdyttiin paremmin. Laatimiemme sääntöjen mukaan rakennusvuoro voitiin keskeyttää, jos työmaalla ei osata käyttää. Toiminta oli jokaiselle lapselle mieluista, joten kaikki halusivat pysyä työmaalla. Tämä toimi varmasti motivointina hyvälle käytökselle. Rakentelun kolmannessa vaiheessa vuorovaikutus ongelmia ei työmaalla ilmennyt, vaikka lapsia oli työmaalla isompi joukko kerrallaan. Voidaan siis päätellä, että lapset olivat oppineet jotain toisen vaiheen toiminnasta. Valmis rakennelma asetettiin paikoilleen koko joukon voimin. Lapset näkivät yhteistyönsä tuloksen ja me ohjaajat ker- tasimme, miten kaikkien panostus on ollut tärkeää ja miten pienellä vaivalla iso ryhmä on saanut jotain tällaista aikaiseksi. Eräs työntekijä kertoo yhteisöllisyyteen liittyen huomanneensa lasten käytöksessä projektin aikana ja jälkeen seuraavaa:

Lapset ovat olleet ylpeitä projektin lopputuloksesta, tyyliin: Me tehtiin se tai tää on meidän tekemä. (Vastaaja #7)

Lapset saivat tämän toiminnan kautta mahdollisuuden viettää aikaa aikuisten ja toisten lasten kanssa mieluisan tekemisen merkeissä, samalla oppien vuorovaiku- tustaitoja, parantaen sosiaalisia suhteitaan ja harjaantuen kädentaidoissaan.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Toimintatutkimuksesta saamiemme tulosten perusteella, tällainen yhteisöllinen projekti on hyvä, toimiva ja erilainen työmenetelmä lastensuojeluyksikössä. Alku- ja loppukartoituksia tutkimalla, projektipäiväkirjaamme ja havaintojamme analysoiden sekä Nappula-järjestelmästä saamiemme tietoja vertailemalla olemme havainneet seuraavia asioita rakenteluprojektin ajalta:

- Henkilökunnan mukaan lapset tulevat paremmin toimeen toistensa kanssa. Nappula-järjestelmää tarkastelemalla ja henkilökunnan kommenttien perusteella riitatilanteita on vähemmän ja lapset keksivät enemmän tekemistä toistensa kanssa. Myös lasten väliset kaverisuhteet ovat muuttuneet niiden heidän itsensä, kuin henkilökunnankin mukaan.
- Nappula-järjestelmästä havaitsimme, että yksi lapsi pystyy tekemään kotitöitä useamman ohjaajan kanssa kuin ennen. Sama lapsi tekee kotityöt myös paremmin ja paljon mieluummin kuin aiemmin.
- Henkilökunnan kommenttien mukaan muutama lapsi on innostunut työkalujen käytöstä. Yksi on korjannut omaansa ja muiden lasten polkupyöriä, kaksi lasta on korjaillut ja parannellut potkulautojaan.

Mielestämme saimme tutkimuskysymyksiimme vastauksia tutkimuksemme myötä. Lapset tulevat paremmin toimeen keskenään, esimerkiksi koko ryhmän yhteiset leikit ovat lisääntyneet ja riitatilanteet vähentyneet. Voidaan siis päätellä, että yhteisöllisyys yksikössä on kasvanut ainakin jollain tasolla. Henkilökunnan vastausten perusteella lapset tekevät kotitöitä paremmalla mielellä kuin ennen ja yksi lapsi hyväksyy apua useammalta ohjaajalta. Jos lapset tulevat toistensa kanssa toimeen paremmin kuin ennen ja kotityöt sujuvat paremmin, voidaan todeta projektimme vaikutukset olevan arjen sujuvuuteen positiivisia. Näin nopeasti projektimme jälkeen emme pysty sanomaan, ovatko tulokset pysyviä ja kantavatko esimer-

kiksi opetuksemme yhdessä tekemisen merkityksestä aikuisuuteen asti, mutta mielestämme alku on hyvä. Vaikka kiusaaminen on vähentynyt, niin omien havaintojemme ja tulosten perusteella sitä tapahtuu edelleen.

Lapset harjaantuivat myös työkalujen käytössä. Kaikki ovat aiemminkin päässeet kokeilemaan työkaluja ja osa lapsista muisti miten esimerkiksi porakonetta tulee käyttää. Kaikki kuuntelivat antamamme ohjeet ja noudattivat niitä. Vaaratilanteilta ja vahingoilta vältyttiin. Rakentelun kautta pystyimme tarjoamaan lapsille onnistumisen kokemuksia ja tätä kautta vahvistamaan heidän itsetuntoaan. Lisäksi toivomme, että kun lapset vanhempina haluavat esimerkiksi ripustaa taulun asuntonsa seinälle, he uskaltavat tarttua vasaraan itse. Kuten Karppinen, Ruokonen & Uusikyläkin toteavat (2008, 102), uskallus kokeilla uusia käsityöllisiä mahdollisuuksia voi näkyä myöhemmin esimerkiksi siinä, että kykenee ottamaan vastaan erilaisia haasteita. Osallistavien menetelmien kannalta miettien, lapset ovat saaneet uusia keinoja, tapoja ja itseluottamusta vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja jopa omaan elämäntilanteeseensa.

Ne joilla oli jo alun perin hyvät kädentaidot, ovat rohkaistuneet tarttumaan kädentaitoja vaativiin tehtäviin. (Vastaaja #7, loppukartoituksen (Liite 3) kysymys 11)

Emme voi olettaa, että kaikki havaitsemamme muutokset johtuvat projektistamme. Lapset ovat eläneet normaalia arkea yksikössä käyden koulua ja tavaten kavereitaan, sekä vanhempiaan ja saaneet oppia muualtakin. Lisäksi projektimme aikana yksikkö on kokenut joitain muutoksia. Suurin näistä oli uusi osastojako, jonka myötä kolme lasta vaihtoi huonettaan. Henkilökunnan antaman palautteen ja omien havaintojemme myötä uskallamme kuitenkin sanoa, että projektimme on ainakin osaltaan vaikuttanut näihin muutoksiin.

Yhteenvetona voidaan sanoa: Henkilökunta ja lapset olivat sitä mieltä, että projektimme oli onnistunut. Kaikki olivat sitä mieltä, että yhteisöllistä toimintaa tarvittaisiin yksikköön lisää. Projektimme jälkeen henkilökunnalta kysyttiin millaista toimintaa he toivoisivat yksikköön lisää. Saimme muun muassa seuraavan vastauksen:

Tämäntyylistä, eli toiminnalla on selkeä tavoite, kaikki lapset voivat osallistua siihen ja lopputulos on kaikkien nähtävissä ja halukkaiden käytettävissä. (Vastaja #7)

Tämä kommentti ja alkukartoituksen vastaavat kommentit yhdessä osoittavat meille, että toimintamme oli odotettua, arvostettua ja vastaavanlaista toivotaan yksiköön lisää. Toiminnan ei välttämättä tarvitse olla rakentamista, vaan yksikön ohjaajat voivat käyttää suunnittelussa omaa luovuuttaan. Tärkeää on ymmärtää, että yhteisöllinen tekeminen lastensuojeluyksikön kaltaisessa paikassa lähtee liikkeelle henkilökunnan toiminnasta. Usein lasten rikkonaisen perhetaustan takia heidän saattaa olla vaikeaa tällaista toimintaa itsenäisesti tuottaa.

POHDINTA

Olemme molemmat työskennelleet kyseisessä yksikössä tehden ohjaajan töitä koulun ohella jo kolme vuotta. Lapset ja henkilökunta olivat meille siis entuudestaan tuttuja. Tämä oli mielestämme sekä hyvä, että huono asia. Olimme lapsille entuudestaan tuttuja ja meillä oli jonkinlainen luottamussuhde jokaiseen. Haastatteluista olisi varmasti saatu erilaisia vastauksia, jos haastattelija olisi ollut vieras ja ulkopuolinen henkilö. Rakentelun kannalta oli hyvä asia, että olimme tuttuja toisillemme, koska pääsimme heti itse asiaan eikä aikaa tarvinnut käyttää tutustumiseen. Lisäksi lapset varmasti tottelivat meitä aivan eri tavoin, kuin mitä olisivat vierasta ihmistä totelleet.

Alkuperäinen suunnitelmamme, leikkimökin rakentaminen olisi saattanut antaa näkyvämpiä tuloksia. Mikäli olisimme saaneet pitää kesän ajan yhden rakentelupäivän viikossa, niin olisimme pystyneet suunnittelemaan ja ennakoimaan toimintaa paremmin ja pidemmälle. Lisäksi toiminta olisi ollut hieman strukturoidumpaa lapsillekin päin. Pidemmällä kestolla ja isommalla tuotoksella taas olisimme saattaneet saada yhteisöllisyyttä kasvatettua enemmän ja ainakin olisimme saaneet tutkimuksellemme pidemmän seuranta-ajan.

Opinnäytetyömme oli pitkäkestoinen. Aloitimme suunnittelutyön jo alkuvuodesta, ideoimme ja toteutimme varsinaisen tuotoksen kesällä ja saimme raportin valmiiksi marraskuussa. Tekeminen kuitenkin pysyi mielekkäänä koko prosessin ajan. Tähän vaikutti se, että näemme tällaisen yhteisöllisen ja projektiluontoisen toiminnan hyvänä keinona toimia lasten kanssa. Lisäksi tykkäämme molemmat nikkaroida ja tiesimme, että yksikön lapsetkin pitävät siitä. Henkilökunnan positiivinen palaute, tukeminen ja kannustus auttoivat saattamaan projektin loppuun. Niiden myötä oman luovuuden esille tuominen on ollut helpompaa. Uskallus toteuttaa työtä uudella tavalla, on antanut meille uuden näkökulman työhön ja samalla rikastuttanut Pihapuun arkea.

LÄHTEET

- Airaksinen, K. 1998. Innostu! Innosta! [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Kehitysyhteistyön palvelukeskus KePa. [Viitattu 17.11.2012]. Saatavilla: <http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/innostu-innosta.pdf>
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa: Bardy, M. (Toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 16-46.
- Ehkäisevä lastensuojelu. 12.10.2012. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lapset, nuoret ja perheet - osasto. [Viitattu 13.10.2012]. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>
- Gudbrandsson, B. 2008. Rights of Children in Institutions: Report on the implementation of the Council of Europe Recommendation Rec (2005) 5 on the rights of children living in residential institutions. [Pdf-dokumentti]. Iceland: General Director of the Government Agency for Child Protection. [Viitattu 22.11.2012]. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/308307b6-f5c8-487f-b307-7762cb9292ff/Euroopan%20neuvoston%20suositus.pdf>
- Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Kuoksa, M & Uusitalo, I. 2000. Yhteisö kasvattaa: Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. . Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. 2008. Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

- Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Helsinki: Stakes
- Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (Toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 52-75.
- Historiaa. 2008. [Verkkosivu]. Kauhava: Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. [Viitattu 16.9.2012]. Saatavana: <http://www.kaksineuvoinen.fi/Suomeksi/Etusivu>
- Hoikkala, S., Karvinen-Niinikoski, S., Nylund, M. & Satka, M. 2005. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Hyyppä, M. 1986. Ruumiinkieli. Helsinki : Otava
- Hyyppä, M. 2005. Me-hengen mahti. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hämäläinen, J. 2007. Lastensuojelun kehityslinjoja: Tutkimus Suomen lastensuojelun aatepohjasta ja oppihistoriasta. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Innostajat.net. Ei päiväystä. Osallistavia menetelmiä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi. [Viitattu 29.10.2012]. Saatavilla: http://www.innostaja.net/sivu.php?artikkeli_id=24
- Kallio K. 1979. Yhteistyö ryhmässä. Espoo: Weilin+Göös.
- Kangaspunta, S. 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampereen yliopisto
- Karppinen, S. Ruokonen, I. & Uusikylä, K. 2008. Nuoret ja taide: Ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla. Kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Kauhava info. 2011. [Verkkosivu]. Kauhava: Kauhavan kaupunki. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://www.kauhava.fi/kauhava-info/>

Koulukodit. 7.11.2012. Sosiaaliportti: Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.11.2012]. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/koulukoti/>

Kyrönseppä, U. Rautiainen, J-M. Airio, T. 1990. Omahoitajamenetelmä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki

Lastensuojelu. 24.10.2011. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat 1991-2010. [WWW-dokumentti]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 3.10.2012]. Saatavilla: <http://www.findikaattori.fi/fi/68>

Lastensuojeluilmoitus. 3.9.2012. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen lapset, nuoret ja perheet - osasto. [Viitattu 10.10.2012]. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/lastensuojeluilmoitus/>

Lastensuojelun palvelujärjestelmä. 12.10.2012. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen lapset, nuoret ja perheet -osasto. [Viitattu 13.10.2012]. Saatavilla: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/lastensuojelun_palvelujarjestelma/

Mitä sosiaalinen pääoma on? 17.11.2010. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 25.8.2012]. Saatavana: <http://tilastokeskus.fi/tup/sospo/kasite.html>

- Mäntylä, N. (Toim.) 2011. Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Nierenberg, G. & Calero, H. 1971. Tulkitse oikein ilmeet ja eleet. Suomentaja K. Kavonen. Helsinki: Oy Rastor Ab.
- Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa: Nätkin, R (Toim.) & Vuori, J. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.
- Pulma, P & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Siltanen, A-R. 1990. Rangaistuksessa kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan: Valtion huoltoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Helsinki: Sosiaalihuollon julkaisuja.
- Suojanen, U. 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen välineenä. Helsinki: Finn Lectura.
- Taipale, T. 2005. Osallistavat menetelmät: Tuki- ja virikeaineisto. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto KSL ry. [Viitattu 17.11.2012]. Saatavilla: <http://www.ksl.fi/images/osallistavatmenetelmat.pdf>
- Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa: Tanskanen, I & Timonen-Kallio, E. (Toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä
- Työmenetelmät. 12.9.2012. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskuksen lasten, nuorten ja perheiden -osasto. [Viitattu 28.10.2012]. Saatavilla: <http://www.sosiaaliporssi.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/>

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa: Puonti, A. Saarnio, T. & Hujala, A. (Toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 154-191.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Väyrynen, R. 2011. Yksityiset sosiaalipalvelut 2010. [pdf-dokumentti]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.11.2012]. Saatavilla: http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/2011/Tr25_11.pdf

Yhteisökasvatus. 17.5.2002. Yhteisökasvatus. [Verkkosivu]. Kajaani: Kajaanin AMK. [Viitattu 27.8.2012]. Saatavana: <http://gallia.kajak.fi/opmateriaalit/yleinen/ahorai/mielentervehto/yhteiso.htm#yhteisokasvatus>

Yksityiset sosiaalipalvelut 2000. Stakes: Tiedonantajapalaute 11/2001. [pdf-dokumentti] Helsinki: Stakes. [Viitattu 22.11.2012]. Saatavilla: http://www.stakes.fi/NR/rdonlyres/27C04B5A-4DFE-49E4-A454-62A635D31FE3/0/tp11_01.pdf

Yritystiedot. 2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Mehiläinen Oy. [Viitattu 16.9.2012]. Saatavana: <http://www.mehilainen.fi/yritysinfo/mehil%C3%A4inen-lyhyesti/yritystiedot?loc=40>

LIITTEET

LIITE 1 Henkilökunnan alkukartoitus

LIITE 2 Lasten alkukartoitus

LIITE 3 Henkilökunnan loppukartoitus

LIITE 4 Lasten loppukartoitus

LIITE 1 Henkilökunnan alkukartoitus

Kyselylomake Pihapuun työntekijöille

Rakennamme kesän aikana lasten kanssa hiekkalaatikon yksikön pihaan. Opinnäytetyönämme teemme toimintatutkimuksen tällaisen yhteisöllisen toiminnan vaikutuksista yksikön arkeen ja lasten sosiaalisiin suhteisiin liittyen.

Laita kuhunkin kysymykseen rasti ruutuun siihen kohtaan, mitä mieltä itse olet. Jokaiseen kysymykseen voit halutessasi kommentoida myös sanallisesti. Kyselyn lopussa olevaan vapaan sanan kohtaan voit vapaasti kirjoittaa omia näkemyksiäsi, kommentteja, kysymyksiä tai jos mielestäsi jotain oleellista on jäänyt kysymättä.

Yksikön lapsille on laadittu päivittäiset kiertävät kotityö vuorot (joihin kuuluvat esim. tiskikoneen tyhjäys, pöydän kattaminen)

- 1 Miten innokkaasti lapset suorittavat kotityöt yhdessä henkilökunnan kanssa

Vastahakoisesti Mielellään

- 2 Miten usein lapset osallistuvat arjen askareisiin yhdessä henkilökunnan kanssa, kun heillä ei ole merkittyä vuoroa

Ei koskaan Jatkovasti

- 3 Tulevatko kaikki lapset hyvin toimeen keskenään vai onko yksikössä ”klikkejä” jotka eivät tule toimeen muiden kanssa

Kaikki tulevat toimeen keskenään Klikkejä on paljon

- 4 Miten usein lapset riitelevät keskenään yksikössä.

Ei koskaan Jatkovasti

- 5 Onko yksikössä tiettyjä lapsia, joita muut kiusaavat

Ei yhtäkään Paljon

- 6 Onko yksikössä tiettyjä lapsia, jotka kiusaavat muita paljon

Ei yhtäkään Paljon

7 Onko yksikössä tarpeeksi yhteisöllistä toimintaa (lapset ja aikuiset yhdessä)

Ei ole tarpeeksi

--	--	--	--	--

 Riittävästi

8 Minkälaista yhteisöllistä toimintaa itse toivoisit lisää?

9 Vapaa sana

LIITE 2 Lasten alkukartoitus

1. Tykkäätkö kaikista Pihapuun lapsista?
2. Kiusaako joku Pihapuun lapsista sinua?
3. Kiusaatko sinä muita Pihapuun lapsia?
4. Kenen kanssa vietät mieluiten aikaa Pihapuussa?
5. Haluaisitko viettää enemmän aikaa Pihapuun aikuisten kanssa?
6. Mitä haluaisit tehdä enemmän Pihapuun aikuisten kanssa?
7. Haluaisitko viettää enemmän aikaa muiden Pihapuun lasten kanssa?
8. Mitä haluaisit tehdä enemmän muiden Pihapuun lasten kanssa?
9. Mitä haluaisit tehdä kaikkien Pihapuulaisten kanssa, aikuiset ja lapset yhdessä?
10. Miltä kuulostaa että rakennetaan hiekkalaatikko yhdessä?

LIITE 3 Henkilökunnan loppukartoitus

Kyselylomake Pihapuun työntekijöille

Rakensimme kesän aikana lasten kanssa hiekkalaatikon yksikön pihaan. Opinnäytetyönämme teemme toimintatutkimuksen tällaisen yhteisöllisen toiminnan vaikutuksista yksikön arkeen ja lasten sosiaaliin suhteisiin liittyen.

Laita kuhunkin kysymykseen rasti ruutuun siihen kohtaan, mitä mieltä itse olet. Jokaiseen kysymykseen voit halutessasi kommentoida myös sanallisesti. Kyselyn lopussa olevaan vapaan

sanan kohtaan voit vapaasti kirjoittaa omia näkemyksiäsi, kommentteja, kysymyksiä tai jos mielestäsi jotain oleellista on jäänyt kysymättä.

Yksikön lapsille on laadittu päivittäiset kiertävät kotityö vuorot (joihin kuuluvat esim. tiskikoneen

tyhjäys, pöydän kattaminen)

- 1 Miten innokkaasti lapset suorittavat kotityöt yhdessä henkilökunnan kanssa

Vastahakoisesti Mielellään

- 2 Miten usein lapset osallistuvat arjen askareisiin yhdessä henkilökunnan kanssa, kun heillä ei ole merkittävää vuoroa

Ei koskaan Jatkuvasti

- 3 Tulevatko kaikki lapset hyvin toimeen keskenään vai onko yksikössä "klikkejä" jotka eivät tule toimeen muiden kanssa

Kaikki tulevat toimeen keskenään Klikkejä on paljon

- 4 Miten usein lapset riitelevät keskenään yksikössä.

Ei koskaan Jatkuvasti

- 5 Onko yksikössä tiettyjä lapsia, joita muut kiusaavat

Ei yhtäkään Paljon

- 6 Onko yksikössä tiettyjä lapsia, jotka kiusaavat muita paljon

Ei yhtäkään Paljon

7 Onko yksikön sisällä syntynyt uusia kaverisuhteita projektin myötä?

8 Onko yksikössä tarpeeksi yhteisöllistä toimintaa (lapset ja aikuiset yhdessä)

Ei ole tarpeeksi Riittävästi

9 Puhuivatko lapset projektista vapaa-ajalla? Jos puhuivat, niin mitä?

10 Millaisia vaikutuksia olet huomannut projektilla olleen lasten käyttäytymiseen?

11 Oletko huomannut, että lapset tarttuisivat rohkeammin kädentaitoja vaativiin tehtäviin? Anna esimerkki jos mahdollista.

12 Minkälaista yhteisöllistä toimintaa itse toivoisit lisää?

13 Vapaa sana

LIITE 4 Lasten loppukartoitus

1. Tykkäätkö kaikista Pihapuun lapsista?
2. Kiusaako joku Pihapuun lapsista sinua?
3. Kiusaatko sinä muita Pihapuun lapsia?
4. Kenen kanssa vietät mieluiten aikaa Pihapuussa?
5. Haluaisitko viettää enemmän aikaa Pihapuun aikuisten kanssa?
6. Mitä haluaisit tehdä enemmän Pihapuun aikuisten kanssa?
7. Haluaisitko viettää enemmän aikaa muiden Pihapuun lasten kanssa?
8. Mitä haluaisit tehdä enemmän muiden Pihapuun lasten kanssa?
9. Mitä haluaisit tehdä kaikkien Pihapuulaisten kanssa, aikuiset ja lapset yhdessä?
10. Millaisia fiiliksiä hiekkalaatikon rakentelu herätti?
11. Sujuiko rakentelu kaikkien kanssa vai oliko jonkun parin kanssa ongelmia?
12. Mitä mieltä olet lopputuloksesta?